

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Rodinná politika ve Španělsku

Diplomová práce

Adéla Stradějová

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Gabriela Munková, CSc.

Praha, prosinec 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Gabriele Munkové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, cenné připomínky a účinnou pomoc při jejím zpracování. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, manželovi a přátelům za podporu a pomoc v průběhu celého mého studia.

V Praze dne

Obsah

Úvod	1
1. Rodinná politika	3
1.1 Vymezení pojmu	3
1.2 Rodina, její význam a funkce	3
1.3 Ústavní zakotvení rodinné politiky	5
1.4 Hlavní cíle rodinné politiky	6
2. Demografické ukazatele ve vztahu k rodinné politice	7
2.1 Demografická situace ve Španělsku	7
2.2 Plodnost	7
2.3 Porodnost	9
2.4 Úmrtnost	9
2.5 Střední délka života	9
2.6 Sňatečnost	10
2.7 Rozvodovost	11
2.8 Faktory ovlivňující demografický vývoj ve Španělsku	12
3. Historie	14
3.1 Rodinná politika před rokem 1975	14
3.2 Rodinná politika po roce 1975	17
3.2.1 Nejvýznamnější sociální a politické činitele v oblasti rodinné politiky	19
4. Zákonná úprava nesezdaného soužití, manželství osob stejného pohlaví a početné rodiny	21
4.1 Nesezdané soužití	21
4.2 Manželství osob stejného pohlaví	24
4.3 Početná rodina	25
5. Nástroje rodinné politiky	28
5.1 Legislativní nástroje	28
5.2 Ekonomické nástroje	30
5.2.1 Daňové nástroje	30
5.2.2 Finanční nástroje	31
5.2.2.1 Mateřská dovolená (Permiso por maternidad)	31
5.2.2.2 Otcovská dovolená (Permiso por paternidad)	32
5.2.2.3 Rodičovská dovolená (Excedencia por cuidado de hijos y familiares)	33
5.2.2.4 Porodné (Prestación económica por nacimiento o adopción de hijo, en supuestos de familias numerosas, monoparentales y en los casos de madres discapacitadas)	35
5.2.2.5 Peněžité pomoci v mateřství (Prestación por maternidad)	37
5.2.2.6 Příspěvek na péči o dítě (Prestación por cuidado de hijo)	38
5.3 Služby pro rodiny s dětmi	40
5.3.1 Předškolní institucionální péče o děti	40
5.3.1.1 Jednotlivé druhy předškolní institucionální péče o děti	43
5.3.2 Program na podporu rodin ve výjimečných situacích	46
Závěr	48
Použitá literatura	51
Seznam příloh	55
Přílohy	56

Úvod

V úvodu své diplomové práce bych ráda zmínila, proč jsem si vybrala právě téma „Rodinná politika ve Španělsku“, jaké cíle jsem při její tvorbě sledovala a z jakých kapitol se tato práce skládá.

Již během svých studií na bilingvním česko-španělském gymnáziu jsem se seznamovala s realitou této země. Dělo se tak mimo jiné při výuce španělských reálií v předmětech historie a geografie, vyučovaných ve španělském jazyce, i při přímých kontaktech se Španělskem. V rámci studentských výměn i vzájemných rodinných návštěv jsem poznávala obyvatele tohoto státu, jejich způsob života, názory, postoje, a postupně o této zemi a jejích problémech získala znalosti, které jsem i nadále toužila prohlubovat. Tak jsem v rámci svého studia na Právnické fakultě Univerzity Karlovy využila možnosti strávit v rámci programu ERASMUS jeden akademický rok na zahraniční vysoké škole, v mém případě konkrétně na právnické fakultě barcelonské univerzity (*Facultat de Dret, Universitat de Barcelona*).

Již v průběhu svých dřívějších studií jsem získala velký zájem o problematiku rodinného práva a rodinné politiky, a tak jsem i výběr mnou studovaných předmětů na barcelonské univerzitě zaměřila tímto směrem. Díky své jazykové vybavenosti i úžasné práci španělských pedagogů jsem si z tohoto pobytu odvážela mimo řady nabytých znalostí z tohoto oboru i četné studijní materiály a rozhodnutí věnovat svou diplomovou práci právě této tématice.

Přístup španělské společnosti k rodině, stejně jako rodinné právo i rodinná politika v této zemi, prošly v průběhu posledních desetiletí pozoruhodným vývojem. Jako tři hlavní mezníky uvedu rok 1975, jako konec diktatury generála Franka a s tím spojený odklon politických činitelů od rodinné politiky, jakožto významného nástroje dřívějšího režimu, rok 1981, ve kterém byla vůbec poprvé uzákoněna možnost zániku manželství rozvodem a rok 2005, ve kterém Španělsko jako třetí evropská země legalizovalo sňatky homosexuálních párů. Zvláště na dvou posledních údajích můžeme pozorovat, jak prudkým změnám v pojetí rodiny v této katolické zemi v průběhu pouhých 24 let došlo.

Hlavním cílem mé diplomové práce je podrobný popis španělské rodinné politiky a jejích jednotlivých nástrojů, legislativních i ekonomických, a to za pomoci zasazení současné podoby španělské rodinné politiky do historického kontextu, spolu

s popisem významných demografických ukazatelů a jednotlivých specifických institutů španělského rodinného práva.

První kapitola mé diplomové práce nese název *Rodinná politika* a je rozčleněna do čtyř podkapitol, jejichž názvy vypovídají o jejich samotném obsahu. Věnuje se základnímu vymezení tohoto pojmu, jeho zakotvení ve Španělské ústavě i charakteristice jeho hlavních cílů. Vymezuje také pojem rodina, jako základní stavební jednotku společnosti, vysvětluje její význam a základní funkce, které plní.

Druhá kapitola se věnuje jednotlivým demografickým ukazatelům majícím vztah k rodinné politice, kterými jsou plodnost, porodnost, úmrtnost, střední délka života, sňatečnost a rozvodovost. Poslední část této kapitoly popisuje jednotlivé faktory ovlivňující demografický vývoj ve Španělsku.

Třetí kapitola je zaměřena na historický vývoj rodinné politiky na území Španělska a je rozdělena do dvou podkapitol odpovídajících dvěma charakterizovaným časovým úsekům, které od sebe odděluje rok 1975, jakožto rok, ve kterém došlo k přechodu od diktatury generála Francisca Franka k demokracii. Poslední část druhé podkapitoly je věnována nejvýznamnějším sociálním a politickým činitelům ovlivňujícím rodinnou politiku od druhé poloviny 70. let, za které považují feministická hnutí, rodinné organizace a některé politické strany.

Čtvrtá kapitola charakterizuje tři specifické instituty španělského rodinného práva, které si zasluhují zvláštní pozornost pro svůj význam, stejně jako pro svou zajímavost, neboť v českém právním řádu bychom obdobnou právní úpravu hledali neúspěšně. Jedná se o manželství osob stejného pohlaví, nesezdané soužití a institut takzvané početné rodiny.

Pátá a zároveň poslední kapitola charakterizuje jednotlivé nástroje rodinné politiky, které člení do tří hlavních skupin, a to na nástroje legislativní, ekonomické a služby pro rodiny s dětmi, v rámci kterých je popsána předškolní institucionální péče o děti a její jednotlivé druhy a program na podporu rodin ve výjimečných situacích.

Podkapitola nesoucí název *Legislativní nástroje* je, vedle zásluh Lidové strany (*Partido Popular – PP*) o rozvoj rodinné politiky, věnována dvěma právním předpisům, které pro účely této práce považuji za velice významné, a to zákonu číslo 39/1999, o sladění rodinného a pracovního života, a zákonu číslo 40/2003, o ochraně početných rodin.

Podkapitola nesoucí označení *Ekonomické nástroje* je rozdělena do dvou částí s názvy *Daňové nástroje* a *Finanční nástroje*.

Při popisu daňových nástrojů rodinné politiky jsem se zaměřila především na opatření podpory početných rodin, mezi která patří sleva na dani z nemovitosti, převodu nemovitosti a sleva na poplatku za registraci nového automobilu.

Mezi finanční nástroje rodinné politiky jsem zařadila, a v kapitolách nesoucích příslušné názvy podrobně charakterizují mateřskou, otcovskou a rodičovskou dovolenou, peněžitou pomoc v mateřství a příspěvek na péči o dítě.

1. Rodinná politika

1.1 Vymezení pojmu

Rodinná politika, jakožto součást sociální politiky, představuje souhrn aktivit a opatření přijímaných za účelem podpory rodin a jejich členů. Dle H. Lamperta, německého specialisty na rodinnou politiku, můžeme rodinnou politiku chápat jako „soubor opatření a zařízení, kterými nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která plní pro společnost nepostradatelné funkce“. Dle S. Prestona by rodinná či populační politika měla manželským dvojicím poskytnout prostředky k vytvoření rodiny s takovým počtem dětí, jaký si dvojice přeje na základě svobodného rozhodnutí¹.

Jedná se o politiku průřezovou, jež zasahuje do nejrůznějších veřejných oblastí společenského života, jako je například bydlení, doprava, školství, zdravotnictví, trh práce, infrastruktura a další².

1.2 Rodina, její význam a funkce

Rodina je všeobecně považována za základ společnosti. Je institucí, ve které si jedinec osvojuje základní vzorce chování a sociální dovednosti prostřednictvím interakce s ostatními členy rodiny a jež nemůže být nahrazena žádnou jinou institucí. Její význam vyjádřil prezident španělského Institutu rodinné politiky Eduardo

¹ KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Vyd. 1. Praha: Codex, 1997, 327 p. ISBN 80-859-6333-7

² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí* [online]. První vydání. Praha 2:2008 [cit. 20.9.2012]. Dostupný z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf

Helfelder, když řekl, že rodina bez budoucnosti znamená společnost bez budoucnosti a naopak silná a stabilní rodina je základem silné a stabilní společnosti³.

Důležitým mezníkem pro uznání nezastupitelné role rodiny byl rok 1994, který byl OSN vyhlášen jako Mezinárodní rok rodiny a v jeho rámci došlo ke zdůraznění společenské důležitosti rodiny a nezbytnosti její podpory a ochrany.

Rodina je základní stavební jednotkou společnosti a z toho důvodu si zaslouhuje speciální pozornost. Je nezbytné jí poskytnout co nejrozsáhlejší pomoc a ochranu způsobem, který jí umožní nerušeně plnit její funkce.

V rámci 10. výročí Mezinárodního roku rodiny generální sekretář OSN Kofi Annan připomněl význam této události, který spočíval v zaměření celosvětové pozornosti na problémy, jímž rodiny čelí, a v povzbuzení místních a národních vlád a institucí k tomu, aby za pomoci OSN podporovaly blaho rodin prostřednictvím svých politických programů.

Nejedná se však o jediný dokument OSN věnovaný rodině. Podle Všeobecné deklarace lidských práv je rodina přirozenou a základní jednotkou společnosti a má právo na ochranu ze strany společnosti a státu.⁴ Stejně ustanovení obsahuje dále Mezinárodní pakt o občanských a politických právech⁵ a vychází z něj také článek 10 odstavec 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, dle kterého by nejširší možná ochrana a pomoc měla být poskytnuta rodině, která je přirozenou a základní jednotkou společnosti, zvláště k jejímu založení a po dobu, kdy odpovídá za péči a výchovu nezaopatřených dětí. Nezastupitelné postavení rodiny je dále uznáno v preambuli Úmluvy o právech dítěte.

Všeobecná deklarace lidských práv v článku 12, stejně jako Mezinárodní pakt o občanských a politických právech v článku 17, zaručuje rodině ochranu před svémocnými zásahy.

Rodina plní následující funkce: biologickou, ekonomickou, výchovnou a sociální. Ačkoli pravděpodobně nejvýznamnější funkcí rodiny je funkce biologická, neboli reprodukční, pro účely této práce je podstatná spíše její funkce ekonomická, výchovná a sociální, neboť rodina zajišťuje výchovu a vzdělávání jednotlivců mimo jiné

³ NAVAS, P., Familia sin futuro es sociedad sin futuro, *Temas & Noticias*, [online]. Madrid : Zenit, 2010- [cit. 20.9.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.temas.cl/?p=13821>

⁴ *Všeobecná deklarace lidských práv*. [online]. [cit. 8.10.2012]., čl. 16 odst. 3, Dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

⁵ *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*: [online]., čl. 23 odst. 1, Dostupný z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

ke vzájemné solidaritě. Stejně tak ale směřuje k uspokojování nejrůznějších potřeb proměnlivých v závislosti na životním cyklu svých členů.

Z důvodu nedostatku španělského systému sociálního zabezpečení, je v současné době rodina nucena zajišťovat pomoc také v případě nepříznivých sociálních událostí jako je stáří, zdravotní postižení, nemoc, nezaměstnanost a další.

Funkcím rodiny se věnuje také dokument OSN přijatý v rámci vyhlášení Mezinárodního roku rodiny. Zdůrazňuje mimo jiné důležitost výchovy, podpory a motivace jejích jednotlivých členů a její význam pro zachování a přenášení kulturních hodnot.

1.3 Ústavní zakotvení rodinné politiky

Za základ rodinné politiky můžeme považovat článek 39 odst. 1 Španělské ústavy z roku 1978 (*La Constitución Española de 1978*), jež uvádí, že orgány veřejné moci se zavazují zajistit sociální, ekonomickou a právní ochranu rodiny⁶. Z toho vyplývá povinnost všech vykonavatelů veřejné moci poskytnout potřebným rodinám v rámci rozsahu svých pravomocí ekonomickou pomoc a služby, které jim pomohou zajistit prostředky k uspokojení základních potřeb jejich jednotlivých členů. Zákonodárce začleněním tohoto ustanovení do ústavy také vyjadřuje důležitost role, kterou rodina sehrává.

S tímto základním ustanovením týkajícím se rodinné politiky souvisí také článek 35 odstavec 1 Ústavy, který zakotvuje právo každého jedince na práci a na pracovní odměnu postačující k uspokojení základních potřeb jeho a jeho rodiny⁷, stejně tak jako článek 41 zaručující právo všech na sociální zabezpečení⁸. Tato ustanovení položila základ pro řadu právních předpisů poskytujících ochranu rodině, ze kterých mohou jmenovat například zákon o rovnosti mezi muži a ženami číslo 3/2007⁹, o majetkové ochraně zdravotně postižených číslo 41/2003¹⁰ či o domácím násilí číslo 1/2004¹¹. Jako

⁶ *La Constitución Española de 1978*. Art. 39-1 [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.t1.html#a39

⁷ *La Constitución Española de 1978*. Art. 35-1 [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.t1.html#a39

⁸ *La Constitución Española de 1978*. Art. 41 [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.t1.html#a39

⁹ Ley orgánica 3/2007, de 22 de marzo, *para la igualdad efectiva de mujeres y hombres*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2007/03/23/pdfs/A12611-12645.pdf>

¹⁰ Ley 41/2003, de 11 de noviembre, *de protección patrimonial de las personas con discapacidad y de modificación del Código Civil, de la Ley de Enjuiciamiento Civil y de la Normativa Tributaria con esta finalidad*. [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l41-2003.html

příklad právních norem zakotvujících ekonomickou podporu rodiny můžeme uvést zákon číslo 35/2007¹² zavádějící jednorázový příspěvek v podobě porodného poskytovaný při narození, případně osvojení dítěte. Tato finanční pomoc však z důvodu ekonomické krize přestala být poskytována k 1.1.2011.

1.4 Hlavní cíle rodinné politiky

Hlavním cílem rodinné politiky, jak již bylo řečeno výše, je ochrana a podpora rodiny, jež je uskutečňována prostřednictvím vytváření příznivého prostředí pro fungování rodin a pro plnění jejich základních funkcí, tedy uplatňování pro-rodinného přístupu. K dalším cílům patří odstraňování překážek, které jsou rodině kladeny a ohrožují její stabilitu, posilování vědomí rodinných hodnot ve společnosti a zodpovědnosti rodičů vůči dětem a členů rodiny navzájem, stejně tak jako budování vzájemné solidarity, intergenerační i intragenerační. Jejím účelem naopak není přebírání odpovědnosti za plnění úkolů tradičně připadajících rodinám a přílišné zasahování do jejich vnitřního života¹³.

Další cíl rodinné politiky můžeme najít v demografické rovině. Rodinná politika je prostředkem ovlivňování demografického chování ve společnosti, které utváří současnou podobu rodin. Hlavní problémy v této oblasti, se kterými se Španělsko snaží vyrovnat, jsou pokles sňatečnosti a porodnosti a naopak nárůst rozvodovosti, četnosti nesezdaného soužití a počtu dětí, jež se rodí mimo manželství.

Mezi témata, kterými se rodinná politika zabývá, patří i otázka přerozdělování finančních prostředků vycházející ze skutečnosti, že péče o děti představuje poměrně vysokou finanční zátěž. Tuto zátěž je vhodné určitým způsobem zmírňovat právě prostřednictvím finanční pomoci poskytované rodinám s dětmi. Důvodem pro přerozdělování peněžních prostředků směrem k rodinám s dětmi a podpoře solidarity bezdětných rodin s rodinami s dětmi je skutečnost, že mladá generace není přínosem pouze pro své předky, ale pro celou společnost, neboť právě oni budou v budoucnu

¹¹ Ley orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de *Medias de Protección Integral contra la Violencia de Género*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2004/12/29/pdfs/A42166-42197.pdf>

¹² Ley 35/2007, de 15 de noviembre, por la que se establece la deducción por nacimiento o adopción en el Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y la prestación económica de pago único de la Seguridad Social por nacimiento o adopción. [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Fiscal/135-2007.html

¹³ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí* [online]. První vydání. Praha 2: 2008 [cit. 20.9.2012]. Dostupný z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6778/Rodinna_politika.pdf

pracovat a povedou společnost vpřed. Cílem tohoto přerozdělování peněžních prostředků je vyrovnat rozdíly životní úrovně existující mezi rodinami s obdobnými příjmy a odlišným počtem dětí.

Další významnou otázkou, kterou se rodinná politika zabývá, je usnadňování harmonizace rodiny a zaměstnání související s podporou rovných příležitostí pro muže a ženy. Harmonizace rodiny a zaměstnání umožňuje ženám seberealizaci jak v oblasti rodinného života a péče o děti, tak v oblasti profesní, aniž by musely stát před otázkou, zda dát přednost mateřství či kariéře bez možnosti jakéhokoli kompromisu. Podíl žen na trhu práce ve Španělsku stále roste stejně tak jako se reálná hladina příjmů dosahovaných muži a ženami stále pouze přibližuje. Ačkoli byla rovnost mezd mužů a žen uzákoněna již roku 1975 spolu se zrušením podmínky souhlasu manžela s přijetím jeho manželky do zaměstnání, k úplnému vyrovnání výše dosahovaných příjmů stále nedošlo.

2. Demografické ukazatele ve vztahu k rodinné politice^{14 15 16}

2.1 Demografická situace ve Španělsku

Španělsko od poloviny 20. století prodělalo vývoj od tradiční převážně agrární společnosti se silným vlivem dlouhodobě zakořeněných tradic a katolické církve ke společnosti moderní. V této době se zvyšoval podíl průmyslové výroby, probíhal proces urbanizace, rychle rostl podíl služeb ve španělské ekonomice. Pro Španělsko měl v tomto období značný význam fakt, že se stalo atraktivní turistickou destinací. Dříve poměrně uzavřené Španělsko se začalo postupně otevírat světu. Všechny tyto změny měly klíčový vliv na změny v demografickém chování španělského obyvatelstva.

2.2 Plodnost

Téměř analogickou tendenci jako u porodnosti lze sledovat u vývoje plodnosti. Úroveň porodnosti je závislá na hodnotě úhrnné plodnosti, takzvané fertility, která

¹⁴ CABRÉ, A., DOMINGO, A.: *Demografía y crecimiento de la población española durante el siglo XX*. Barcelona: Centro de estudios demográficos, 2002

¹⁵ Demografía en España: *La imperante necesidad de inmigración* Dostupný z WWW: <http://www.periodismoindependiente.es/economia/demografia-e-inmigracion-espana/>

¹⁶ INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA www.ine.es

vyjadřuje počet dětí narozených jedné ženě za její reprodukční období, tedy ve věku 15 – 49 let.

Úhrnná plodnost španělských žen byla na evropské poměry koncem první poloviny 20. století velmi vysoká, téměř 3 děti. Až do poloviny 70. let neklesla pod 2,5 dítěte. Od té doby však dlouhodobě postupně klesala na optimální počet (v roce 1981 2,1 dítěte). Údaj 2,1 dítěte na ženu v jejím reprodukčním období je demografy považován za potřebný pro obměnu generací. Během osmdesátých let 20. století však došlo ve Španělsku k prudkému poklesu fertility, která v roce 1994 klesla až na 1,20 dítěte a stala se tak nejnižší na světě. Od počátku 21. století se postupně zvyšovala, a to následovně: 2002 – 1,26; 2003 – 1,31; 2004 – 1,32; 2005 – 1,33; 2006 – 1,36; 2007 – 1,39 až do roku 2008, kdy dosáhla hodnoty 1,46 dítěte na ženu. V posledních letech je patrný mírný pokles (2009 – 1,39; 2010 – 1,39; 2011 – 1,40).

Mezi španělskými regiony nejsou v míře fertility nějak výrazné rozdíly. Pouze tři provincie na severozápadě Španělska (Zamora, Lugo, Ourense) mají hodnoty nižší než 1,00. Vysokými hodnotami se naopak vyznačují španělské enklávy na severu Afriky (Ceuta – 2,14, Melilla – 2,34).

Pokud jde o srovnání je v Evropské unii průměr 1,50 dítěte na ženu. Nižší hodnoty než Španělsko vykazují v EU pouze Lotyšsko, Slovinsko, Polsko, Česko a Litva. Naproti tomu severské státy Švédsko, Finsko, Dánsko mají od 1,67 do 1,74, Irsko 1,85, Francie dokonce 1,98 dítěte na ženu.

Stejně jako v ostatních zemích Evropské unie i ve Španělsku sledujeme poměrně nízkou míru plodnosti, jež v žádné zemi nedosahuje výše zmíněné hodnoty 2,1, která je nezbytná pro obměnu generací. Tato skutečnost s sebou přináší změnu podoby populační pyramidy, kdy dochází k zužování její základny a rozšiřování její vrchní části. Tato skutečnost má významné dopady na další oblasti, jako například na oblast zdravotnictví, sociálního zabezpečení a další. Jak uvádí známý antropolog a historik Alfred Sauvy: „Není ekonomického růstu bez růstu populačního“. Růst počtu obyvatel Španělska je stejně jako ve většině vyspělých evropských zemí zajišťován imigrací, především ze zemí Latinské Ameriky a Maroka. Příliv pracovních sil z těchto zemí (Hispanšská Amerika, částečně i Maroko) je usnadněn tím, že neexistuje jazyková bariéra.

Vývoj plodnosti ve Španělsku nám zachycuje *graf číslo 1*, jež je přílohou této práce.

2.3 Porodnost

Hrubá míra porodnosti, natality (počet živě narozených dětí na 1 000 obyvatel za jeden rok), která dosahovala v letech 1946-1950 čísla 21,4 %, klesla za dalších dvacet let jen velmi málo (v letech 1966-1970 na 20 %). Za další dvacetiletí, kdy Španělsko prodělalo značné politické a hospodářské změny (pád frankistického režimu, začlenění země do Evropského společenství, modernizace hospodářství spojená se strukturálními změnami) poklesla míra natality o 10 % (v roce 1997 na 9,1 %). V současnosti se míra porodnosti, jež dosahuje 11,4 % (*viz graf 2*), nachází mírně nad průměrem zemí Evropské unie, ve výši 10,9 %. Česká republika dosahuje 10,4 %, Francie 13 %, Itálie 9,6 % a například Německo jen 8,2 %. Zajímavé jsou rozdíly v míře natality mezi jednotlivými autonomními oblastmi Španělska (*Comunidades Autónomas*). Výrazně vyšší je v jižní části země (Andalusie, Murcie, Baleáry, Kanárské ostrovy) než v severní části Španělska.

2.4 Úmrtnost

Negativní složku reprodukce obyvatelstva představuje jeho úmrtnost. Vývoj míry úmrtnosti, mortality, jež představuje počet zemřelých na 1 000 obyvatel za jeden kalendářní rok, vykazuje za sledované období některé specifické znaky. V letech 1946 - 1950 dosahovala 11,6 %. V následujícím období postupně klesala a nejnižší hodnoty dosáhla v roce 1982, a to 7,5 %. Od tohoto roku lze statisticky zachytit její postupný nárůst až na 9,2 % v roce 1999. Následující období můžeme charakterizovat (až na výjimečné roky 2003 a 2005) jejím postupným poklesem (*viz graf 6*). V současnosti dosahuje míry 8,43 %, tedy podstatně nižší oproti České republice s 10,2 %.

2.5 Střední délka života

Typickým rysem pro vyspělý svět je rostoucí střední délka života neboli naděje na dožití. Jestliže ve Španělsku teprve koncem 50. let minulého století byla dosažena střední délka života 60 let, došlo v následujících letech k jejímu poměrně zřetelnému zvyšování. Tento vzestupný trend pokračuje i od počátku 21. století. V roce 2002 byla

u mužů naděje na dožití 76,33 let a u žen 83,14, v roce 2011 již dosáhla u mužů 79,09 let a u žen se již blíží 85 rokům (přesně se jedná o číslo 84,98). Během pouhých deseti let tedy můžeme sledovat její nárůst u mužů o 2,7 roku, u žen téměř o 2 roky.

Střední délka života ve Španělsku patří v současné době, zejména u žen, k nejvyšším na světě. Pokud jde o naději na dožití, vyšší hodnoty u ženské populace vykazují pouze Andorra a Japonsko, stejné hodnoty Švýcarsko, Kanada a Singapur.

2.6 Sňatečnost¹⁷

Jak již bylo řečeno výše, i Španělsko sleduje evropský trend poklesu míry sňatečnosti. Mezi příčiny patří mimo jiné zvýšení dostupnosti jednotlivých stupňů vzdělání včetně univerzitního, které s sebou přináší prodloužení doby přípravy na budoucí zaměstnání, dále následná složitost uplatnění na trhu práce spojená s tradičně vysokou mírou nezaměstnanosti ve Španělsku, jež v roce 2011 dosáhla rekordní výše 21 %¹⁸, stejně tak jako stále narůstající náklady na bydlení, a to jak zvyšující se nájemné, tak ceny nemovitostí. Další důvod poklesu míry sňatečnosti můžeme sledovat i ve stále se rozšiřující nabídce možností alternativních forem soužití mezi osobami stejného či jiného pohlaví.

Spolu s poklesem sňatečnosti můžeme spojit do souvislosti též pokles porodnosti, patrný zejména v letech 1976 až 1982. Tento vývoj je totožný ve všech autonomních oblastech, ačkoli mezi nimi můžeme sledovat drobné odchylky. Oblastmi s nejnižší mírou sňatečnosti jsou Kanárské ostrovy, Baskicko či Madrid. Nejvyšší míru sňatečnosti naopak vykazují Andalusie, Valencie, či Castilla-La Mancha.

Roku 1976 bylo ve Španělsku uzavřeno 260.974 manželství, roku 2001 již pouze 216.451, což představuje pokles o 21 % a v roce 2010 již můžeme hovořit jen o 169.020 uzavřených manželstvích, tedy o úbytku o 22 %. Nejedná se však o pokles rovnoměrný, nýbrž o několik fází výrazného úbytku, jako tomu bylo například v období mezi lety 1976 až 1982, kdy v tomto roce nebylo uzavřeno ani 200.000 manželství. Následoval

¹⁷ PÉREZ ARROYO, Andrés. Nupcialidad. In *Tendencias demográficas durante el siglo XX en España*. Universidad de Sevilla. Instituto Nacional de Estadística. [online]., pp. 165-170 [cit. 18.10.2012]., Dostupný z WWW

http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INEPublicacion_C&cid=1259924959283&p=1254735110672&pagenome=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalleGratis

¹⁸ ROMERO, Á. El desempleo en España. El País, 29 abr 2011 [online]. Dostupný na WWW http://economia.elpais.com/economia/2011/04/29/actualidad/1304062375_850215.html

lehký vzestup a opětovný propad. Rok 2001 je rokem zahajujícím další fázi poklesu, která dosud pokračuje (viz graf 4).

Dalším fenoménem typickým pro tuto problematiku je stále se zvyšující věk vstupu do svazku manželského. V roce 1976 uzavírali první manželství muži nejčastěji ve věku 24 let a ženy ve věku 22 let. V roce 2000 hovoříme již o 28 letech pro muže a 26 - 27 letech pro ženy. V roce 2010 je již průměrným věkem vstupu do prvního manželství pro muže 33 let a pro ženy 31 let (viz graf 5 a 6).

2.7 Rozvodovost

Španělsko podobně jako ostatní evropské země vykazuje v poslední době nárůst rozvodovosti. V období mezi lety 1998 a 2008 došlo v této zemi dokonce k největšímu nárůstu počtu rozvodů ze všech evropských zemí, a to o celých 205 % z původního celkového počtu 36.072 na 110.036. V roce 2010 na každá 4 uzavřená manželství připadly 3 rozvody, celkem bylo tedy rozvedeno 125.000 manželství. Na Kanárských ostrovech bylo v tomto roce dokonce rozvedeno více manželství, než bylo uzavřeno.

Za hlavní příčinu tohoto vývoje považuje Eduardo Hertfelder, prezident Španělského institutu rodinné politiky, rozšířenost všeobecně přijímaného názoru, dle kterého jediným možným způsobem řešení manželské krize je rozvod. Věrnost a nerozlučitelnost manželského svazku je považována za utopii. Další příčinu spatřuje také v legislativní oblasti, konkrétně v zákoně č. 15/2005¹⁹ umožňujícím tak zvaný expresní rozvod. Jak sám E. Hertfelder uvádí, v současné době je ve Španělsku jednodušší rozvázat svazek manželský, nežli smlouvu uzavřenou s mobilním operátorem. Věrnost telefonnímu operátorovi musí trvat alespoň 18 měsíců, zatímco dle nové právní úpravy je rozvod možný již po třech měsících. Dle jeho názoru Španělsko postrádá právní předpisy věnující se dostatečně rodině, rodinné mediaci, či podporující porodnost. Avšak zákon usnadňující rozvod v platnosti i účinnosti již je²⁰.

Poměrně zajímavý názor zastává Julio Iglesias de Ussel, když spojuje zvyšující se míru rozvodovosti s prodlužující se střední délkou života. Za 75 let, od roku 1900 do roku 1975, došlo ke zdvojnásobení délky životního cyklu předcházejícího ztrátě

¹⁹ Ley 15/2005, de 8 de julio, por la que se modifican el Código Civil y la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de separación y divorcio. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2005/07/09/pdfs/A24458-24461.pdf>

²⁰ NAVAS, P., Familia sin futuro es sociedad sin futuro, *Temas & Noticias*, [online]. Madrid : Zenit, 2010- [cit. 20.9.2012]. Dostupný z WWW: <http://www.temas.cl/?p=13821>

manžela či manželky z 25 na 45,1 let. V roce 2003 se jednalo již o 53,7 let. Dosažení zlaté svatby je stále častější a s narůstající délkou společného soužití se zvyšuje i riziko vzniku konfliktních situací mezi manželi. V minulosti se životní zkušenost jednotlivce vzhledem k nízké střední délce života omezovala na roli rodiče malých dětí, jež později zůstaly sirotky. Dnes je oproti tomu nutné se vyrovnat s řadou odlišných situací, které naši předci neznali, jako je například soužití rodičů s dospělými dětmi, jejich rodinou, život ve starobním důchodu, role prarodiče či praprarodiče a další. 70 % španělských domácností je vícegeneračních, většinou tvořených rodiči a dětmi (z toho 0,4 % představují generace ne bezprostředně následujícími), 21,1 % domácností je jednogeneračních, tvořených především seniory, ve většině případů vdovami, v 9 % případů se setkáváme se soužitím tří generací, z toho v 0,2 % případů jde o tři generace, jež nejsou bezprostředně následující, existuje však i 0,1 % domácností, v nichž spolu žijí dokonce čtyři generace. S těmito situacemi, které s sebou přináší řadu možných konfliktů, se společnost počátku 20. století nemusela z důvodu nízké střední délky života nikdy vyrovnávat²¹.

2.8 Faktory ovlivňující demografický vývoj ve Španělsku

Tyto faktory můžeme rozdělit na sociální, ekonomické a politické přičemž dochází k jejich vzájemnému prolínání a ovlivňování.

Ve španělské společnosti se značným vlivem zakořeněných tradic, s převahou venkovského obyvatelstva pracujícího v zemědělství a silným vlivem katolické církve se poměrně dlouho udržovala vysoká porodnost. V rurální společnosti, kde děti od určitého věku představovaly i pracovní sílu, byly preferovány spíše vícečetné rodiny. Katolická morálka považovala sexuální styk pouze za prostředek k plození dětí a zcela odmítala antikoncepci. Ženy žily fakticky v nerovnoprávném postavení vůči mužům, v rodině i ve společnosti (typický jev označovaný jako „machismo“). Úroveň zdravotnictví byla ve srovnání se stavem ve většině zemí západní Evropy velice nízká a přístup ke zdravotnickým službám pro většinu populace omezený.

²¹ DE USSEL, J. I., ¿Qué pasa con la familia en España?. *Cuadernos de pensamiento político*[online]. 2005 N° 7 [cit. 25.3.2012] pp. 54-55. Dostupný z WWW: http://www.fundacionfaes.org/record_file/filename/387/00060-03_-_que_pasa_con_la_familia_en_espa_a.pdf ISSN 1698-8441

Změny zahájené od počátku 60. let, kdy Španělsko procházelo značným hospodářským růstem (španělský hospodářský zázrak v 60. letech), nastolení demokratického politického systému v polovině 70. let, vstup Španělska do Evropského společenství v roce 1986, kdy země dostávala značný přísun financí ze strukturálních fondů ES, přinesly výrazné změny struktury ekonomiky a přispěly k její modernizaci. Tyto hospodářské a politické změny se odrazily ve španělské společnosti a přinesly s sebou změny životního stylu, systému hodnot apod.

Urbanizace a městský způsob života vedl ke změnám postavení žen, kdy začínají získávat vyšší vzdělání a výrazně se zapojují do pracovního procesu, což souvisí s růstem sektoru služeb. Vyšší vzdělání jim umožnilo uplatnit se v náročnějších a lépe honorovaných povoláních. Tím postupně ustupovala jejich dřívější závislost na mužích. Určitou spojitost můžeme sledovat i mezi začleněním ženy do trhu práce a poklesem porodnosti. K prudkému nárůstu podílu zaměstnaných žen došlo především roku 1996. V současné době přicházejí ženy do zaměstnání ve stále vyšším věku, tedy s vyšším vzděláním, díky kterému dosahují vyšších příjmů nežli v minulosti, ačkoli stále nedosahují příjmové hladiny mužů. Vyšší příjmy motivují k delšímu setrvání v zaměstnání a ke stálému odkládání založení rodiny. Jak uvádí Julio Iglesias de Ussel, charakteristickým znakem této situace není, jak je často uváděno, vstupování žen na trh práce, nýbrž fakt že z něj nevycházejí²².

Snaha rodin o zvýšení životní úrovně a umožnění vyššího vzdělání dětem vedlo ke zvýšení podílu plánovaného rodičovství, a s tím i k poklesu míry plodnosti i natality. Věk žen při narození prvního dítěte se stále zvyšoval a nyní dosahuje 29,3 let. Pokroky medicíny a dostupnost lékařské péče širokým vrstvám španělského obyvatelstva vedly k zlepšení jeho zdravotního stavu. Na vysokou střední délku života mají pozitivní vliv i stravovací návyky obyvatel země projevující se ve vysoké konzumaci mořských ryb a plodů moře, jehněčího masa, ovoce a zeleniny. Svou roli hraje i španělská mentalita, jejich přístup k životu a k problémům.

Svůj vliv na demografické chování španělské populace má i pokles vlivu katolické církve. Ve Španělsku se sice 76,7 % obyvatel hlásí ke katolické církvi, ale v respektování některých pravidel katolické morálky jsou nyní Španělé spíše vlažní.

²² DE USSEL, J. I., ¿Qué pasa con la familia en España?. *Cuadernos de pensamiento político*[online]. 2005 N° 7 [cit. 25.3.2012] pp. 48. Dostupný z WWW: http://www.fundacionfaes.org/record_file/filename/387/00060-03_-_que_pasa_con_la_familia_en_espa_a.pdf ISSN 1698-8441

Přes odmítavé stanovisko církve došlo k masovému používání antikoncepčních prostředků, což rovněž přineslo pokles fertility i natality. Legalizace rozvodů v roce 1981 vedla k tomu, že rozvodovost se stala běžným společenským jevem, i když katolická církev rozvod odmítá. Liberální zákon z roku 2005 zavádějící takzvaný „expresní rozvod“ prosazený socialistickou vládou vedl k tomu, že v následujících letech vzrostla rozvodovost téměř třikrát a Španělsko se zařadilo mezi země s nejvyšší mírou rozvodovosti. Církevní hodnostáři, někteří politikové a publicisté hovoří o tom, že je třeba zastavit tuto krizi manželství, kterou označují za sociální sebevraždu, a zajistit společenskou a kulturní ochranu manželství a rodiny.

I ve Španělsku se v posledních letech rozšířil počet dětí narozených mimo manželství (viz *graf 3*). V roce 2010 připadalo 28,4 % narozených dětí na neprovdané ženy, i když v Česku je toto procento ještě vyšší – 41,8 %.

Ve Španělsku, stejně jako ve všech vyspělých zemích Evropy se mění věková struktura populace, klesá procento osob do 16 let věku, (v roce 2011 šlo jen o 15,7 %) a zvyšuje se podíl populace nad 65 let věku (v roce 2011 se jedná o 17,2 %). Jev označovaný jako stárnutí populace má své sociální dopady. Pokles podílu ekonomicky aktivních vyvolává tlak na zvyšování věku odchodu do důchodu. V rámci sociálních služeb je třeba diferencovaně řešit přístup k seniorům podle jejich zájmů a zdravotního stavu.

Dynamicky měnící se demografická situace ve Španělsku vyžaduje pružné reagování státu a jeho institucí, stejně jako různých občanských iniciativ.

3. Historie^{23 24 25}

3.1 Rodinná politika před rokem 1975

První opatření týkající se rodinné politiky můžeme datovat do první třetiny 20. století, ačkoli ještě nelze říci, že by představovala skutečný prostředek ochrany rodin, jako tomu již bylo v jiných evropských státech, například ve Francii, Belgii či

²³ VALIENTE FERNÁNDEZ, C. Olvidando el pasado: la política familiar en España. *Gestión y análisis de políticas públicas*. 1996, número 5-6, pp. 153-156. Dostupný také z WWW: http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10016/5416/1/olvidando_valiente_GAPP_1996.pdf ISSN 1134-6036

²⁴ ORTEGA GÁSPAR, M. *El cuidado de los hijos y el género*. Universidad de Malaga: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Pp. 20-25.

²⁵ LANDWERIN MEIL, G. Presente y futuro de la política familiar en España. *Reis*. 1995, pp. 68-71. Dostupný také z WWW: http://www.reis.cis.es/REIS/PDF/REIS_070_07.pdf

Itálii, a to především z důvodu jejich omezeného významu, který měly například daňové úlevy zavedené v období diktatury generála Primo de Rivera v letech 1923 – 1930. Opatření přijatá v době druhé španělské republiky (1931 – 1939) měla omezenou účinnost i proto, že druhá polovina tohoto období byla vyplněna občanskou válkou (1936 – 1939).

Za skutečný počátek vývoje rodinné politiky ve Španělsku můžeme považovat období diktatury generála Francisca Franca, jenž byl nejvyšším představitelem Španělska od roku 1939 až do své smrti v roce 1975.

Severino Aznar, významný španělský sociolog, představitel sociálního katolicismu a zakladatel Lidové sociální strany (PSP *Partido Social Popular*), byl pověřen vypracováním prvních norem rodinné politiky, která se později stala důležitým nástrojem propagandy frankistického režimu. Můžeme ji charakterizovat třemi základními rysy, a to jejím pronatalitním, výrazně antifeministickým charakterem odporujícím požadavkům rovnosti pohlaví a snahou o obnovení a zakotvení tradičního rodinného modelu.

Prvním krokem bylo uzákonění tak zvaného příspěvku pro rodiny s dětmi (*subsídio familiar*) z roku 1938, jenž náležel všem rodinám s dětmi bez ohledu na příjmovou hladinu a jehož výše závisela pouze na počtu dětí. Roku 1945 byl zaveden příspěvek na rodinné náklady (tzv. *plus de cargas familiares*) určený pro zaměstnance pečující o rodinu. Představoval doplněk mzdy, vyplácené zaměstnavatelem zaměstnanci, jejíž výše nedosahovala zákonem stanovené hranice. Roku 1954 byly tyto dávky pro většinu zaměstnanců nahrazeny tak zvanou rodinnou pomocí (*ayuda familiar*).

Příjemci těchto dávek byli téměř výlučně muži jako hlavy rodiny, a to pokud byli jedinými zaměstnanými členy rodiny, stejně tak jako v případech kdy pracovala i žena.

Hlavním smyslem těchto dávek bylo poskytnout z veřejných prostředků náhradu příjmů, o které nejčastěji žena přicházela z důvodu péče o rodinu, a zajistit rodinám příjem, jenž nezohledňuje pouze profesní kvalifikaci a pracovní výkonnost, ale také péči o rodinu a domácnost.

Od roku 1941 byly manželským párům poskytovány bezúročné půjčky, u kterých se dlužná částka snižovala v závislosti na počtu dětí, které měly v péči. Výše

této bezúročné půjčky se zdvojnásobovala, pokud žena po uzavření manželství opustila své zaměstnání v úmyslu zbytek svého života zasvětit péči o rodinu. Vykonávat pracovní činnost mohla pouze v případě, že by se její muž stal nezaměstnaným, případně práce neschopným. Od poskytování těchto půjček bylo upuštěno roku 1948, kdy začala být vyplácena jednorázová peněžitá dávka při uzavření manželství.

Roku 1941 začala být taktéž udílěna národní a provinční ocenění pro rodiny s největším počtem dětí. Jednalo se o velice medializovanou událost, při které byla veřejnost zásobována fotografiemi vítězných rodin a rozhovory s jejich členy. Zvláštní podpora byla v období Frankova režimu věnována početným rodinám, tedy rodinám se čtyřmi a více dětmi, jak bylo definováno roku 1943. Jednalo se především o zvýhodnění v oblasti daňové, veřejné dopravy, poskytování úvěrů, zajištění lepších pracovních podmínek pro otce – hlavu rodiny stejně tak, jako výhodnější podmínky pro umístění dětí do školek, studentských ubytoven či veřejných léčeben.

Změna konceptu rodinné politiky probíhá spolu s ekonomickými a společenskými změnami v 60. letech 20. století, kdy výše zmíněný příspěvek pro rodiny s dětmi (*subsídio familiar*) a příspěvek na rodinné náklady (*plus de cargas familiares*) nahrazují příspěvky ze systému sociálního zabezpečení, jenž nově náležely pouze osobám, které do systému sociálního zabezpečení přispívaly, tedy především osobám vykonávajícím závislou činnost.

Je zaveden přídavek na nezaopatřené dítě (*asignación por hijo a cargo*) ve výši 200 peset měsíčně jako netestovaná opakující se dávka stejně tak, jako příspěvek na nezaopatřenou manželku (*asignación por esposa a cargo*) ve výši 300 peset za měsíc. Dále byla vyplácena jednorázová peněžitá, netestovaná dávka ve výši 5.000 peset při uzavření manželství a porodné ve výši 2.500 peset za každé živě narozené dítě bez ohledu na příjem rodiny.

Stejně tak, jako je uvedeno výše, i tyto dávky náležely ve valné většině případů otci jako hlavě rodiny. Pouze jednorázový příspěvek při uzavření manželství byl adresován oběma novomanželům.

V oblasti daňové politiky existovala řada úlev poskytovaných hlavám rodiny s výdělečně nečinnými dětmi či manželkou. Jedná se mimo jiné o slevu na dani z příjmu fyzických osob či dani z příjmu osob samostatně výdělečně činných. Zachováno bylo zvýhodnění početných rodin, jak zmiňuji výše.

Do počátku 60. let 20. století byly tyto dávky pro jejich výši ještě schopny představovat reálnou podporu pro rodiny oprávněné k jejich příjmu, avšak později začaly postupně ztrácet na významu, a to až do konce období diktatury generála Franka v roce 1975. Příčinou bylo nedostatečné zvyšování vyplácených dávek v souvislosti s inflací. Jako příklad je možné uvést výše zmiňovanou rodinnou pomoc, jejíž částka byla od roku jejího zavedení (1954) zvýšena pouze dvakrát, konkrétně v letech 1968 a 1975.

Ačkoli významný španělský sociolog Prof. Gerardo Meil²⁶ považuje za hlavní smysl Frankovy rodinné politiky poskytnutí finanční kompenzace za péči o rodinu, která má zajistit zvýšení příjmů a určité životní minimum pro rodiny s dětmi, většina autorů považuje za hlavní cíl rodinné politiky tohoto období dosažení demografického růstu prostřednictvím specifické formy rodiny. Ta má být založena uzavřením katolického manželství mezi mužem a ženou, kteří zplodí a budou následně pečovat o co nejvyšší možný počet potomků, do 60. let především vlastních, neboť pouze těm byla určena většina dávek poskytovaných v souvislosti s péčí o děti. Poměry v rodině byly velice přísně hierarchizovány. Muž byl považován za hlavu rodiny, nejvyšší autoritu a živitele, jenž zajišťuje veškeré či alespoň většinu rodinných příjmů. Tato koncepce byla podporována například ustanovením, dle kterého je otec rodiny výlučným příjemcem poskytovaných dávek.

Hlavním posláním ženy bylo v tomto období naopak mateřství a péče o děti a domácnost. Tyto úkoly byly považovány za zcela inkompatibilní s výdělečnou činností vykonávanou mimo domov. Z výše uvedených dávek to dokazuje například dávka sociálního zabezpečení v podobě přídatku na ženu, jež není výdělečně činná. V tomto období byla též přijata řada pracovněprávních norem znevýhodňujících zaměstnance ženského pohlaví, například ukládající podmínku písemného souhlasu manžela s uzavřením pracovní smlouvy s jeho ženou.

3.2 Rodinná politika po roce 1975

Změna politického režimu s sebou přináší ztrátu jakéhokoli zájmu o oblast rodinné politiky. Političtí představitelé se této otázce vyhýbají, z důvodu obavy

²⁶ LANDWERIN MEIL, G. Presente y futuro de la política familiar en España. *Reis*. 1995, pp. 69. Dostupný také z WWW: http://www.reis.cis.es/REIS/PDF/REIS_070_07.pdf

o špatnou interpretaci jejich případného zájmu veřejností a jejich spojování s bývalým režimem, pro který byla podpora rodiny charakteristickým rysem, jak je uvedeno v předchozí kapitole.

Dávky podpory rodin zavedené v minulosti zůstávají v platnosti, avšak nedochází k jejich zvyšování, a tak v polovině 80. let 20. století z důvodu vysoké míry inflace zcela ztrácejí na reálném významu. Vzhledem k tomu, že politická pozornost byla v tomto období zaměřena především na zajištění rovnosti pohlaví a odstranění diskriminačních opatření zavedených v průběhu původního režimu, dochází roku 1985 ke zrušení asi nejantifeminističtější dávky, a to přídatku na ženu, jež není výdělečně činná. V tomto roce dochází také ke zrušení porodného.

Nejvýznamnějším nástrojem podpory rodiny se v tomto období stává přídatek na nezaopatřené dítě ve výši 250 peset, jehož hodnota je v roce 1986 jednou z nejnižších ve srovnání s ostatními státy Evropských společenství.

Ke změně pojetí rodinné politiky dochází v rámci její druhé a poslední reformy, jež proběhla v 90. letech 20. století, kdy jejím hlavním cílem přestává být populační růst prostřednictvím propagace mnohočetných rodin tradičního modelu, ale stává se jím boj proti chudobě a pomoc rodinám pro případ negativních sociálních událostí. Dochází k přechodu od universalismu k testovaným dávkám, jako tomu bylo například roku 1990 u přídatku na nezaopatřené dítě, jenž od tohoto roku začal náležet pouze rodinám, jejichž příjmy nepřesahovaly 36.000 peset ročně.

Zvýhodnění pro početné rodiny zůstala zachována až do současnosti a početným rodinám bude v této práci věnována samostatná kapitola.

V daňové oblasti dochází k zániku slev na dani z příjmu fyzických osob, a to o slevu z důvodu uzavření manželství, slevu na nezaopatřené dítě a slevu při péči o dítě mladší tří let. K odstraňování diskriminačních opatření dochází i v oblasti daní, když se roku 1989 mění institut společného zdanění příjmů obou manželů, jež v minulosti, po jeho zavedení v roce 1978 znevýhodňoval rodiny, ve kterých byla i žena výdělečně činnou. Její příjem totiž většinou posouval zdanitelný příjem rodiny do vyšší daňové skupiny, čímž následně podléhal vyšší daňové sazbě. Nově si manželé mohli zvolit, zda jejich příjmy budou zdaňovány společně či samostatně.

Nejdůležitějšími nástroji rodinné politiky 80. let 20. století byly přídatek na nezaopatřené dítě a zvýhodnění početných rodin.

Jak již jsem zmínila výše, v popředí politického zájmu v období přechodu k demokracii bylo nastolení rovnosti pohlaví a odstranění všech forem diskriminace žen. Za tímto účelem docházelo k vypracovávání Programů rovných příležitostí pro ženy a muže. Jak vyplývá z důvodové zprávy k I. Programu zaměřenému na období mezi léty 1988-1990 jsou nezbytné legislativní kroky spočívající nejen ve změně právních předpisů, ale především ve změně společenských hodnot, které ospravedlňují nerovnost pohlaví a jsou jejím základem. Tato změna předpokládá boj proti pracovní a mzdové nerovnosti prostřednictvím aplikace právních norem směřujících k dosažení sociální a ekonomické rovnosti mužů a žen.

V tomto období dochází také k řadě legislativních změn, kterými jsou přijetí rozvodového zákona roku 1981²⁷ a zákona legalizujícího potraty prostřednictvím vynětí této skutkové podstaty z trestního zákoníku roku 1985.²⁸ Tyto předpisy představují výrazné posílení pozice ženy a liberalizaci rodinných vztahů. Novela zákona o adopci z roku 1987 zase posiluje postavení dětí, zdůrazňuje povinnost respektovat jejich práva a rozšiřuje škálu prostředků náhradní rodinné péče o mimo jiné pěstounskou péči. Toto je později zakotveno v zákoně o právní ochraně dětí²⁹.

3.2.1 Nejvýznamnější sociální a politické činitele v oblasti rodinné politiky³⁰

Ačkoli došlo po roce 1975 k odklonu veřejného zájmu od rodinné politiky, určité skupiny obyvatelstva se přesto otázkou rodiny zabývaly. V 60. a na počátku 70. let vznikala ve Španělsku řada feministických hnutí, jež spolu s dalšími organizacemi představovala odpor proti autoritativnímu režimu. Jejich zájem byl zaměřen především na kritiku režimem podporovaného modelu tradiční rodiny, ve které zaujímal žena podřadné postavení, vykonávala většinu domácích prací, ekonomicky závisela na svém muži a nežídka byla obětí domácího násilí. Schopnost těchto skupin reálně zasahovat

²⁷ Ley 30/1981, de 7 de julio, *por la que se modifica la regulación del matrimonio en el Código Civil y se determina el procedimiento a seguir en las causas de nulidad, separación y divorcio* [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/l30-1981.html

²⁸ Ley orgánica 9/1985, de 5 de julio, *de reforma del artículo 417bis del Código Penal* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/1985/07/12/pdfs/A22041-22041.pdf>

²⁹ Ley orgánica 1/1996, de 15 de enero, *de Protección Jurídica del Menor* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1996-1069>

³⁰ VALIENTE FERNÁNDEZ, C. Olvidando el pasado: la política familiar en España. *Gestión y análisis de políticas públicas*. 1996, número 5-6, pp. 156-158. Dostupný také z WWW: http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10016/5416/1/olvidando_valiente_GAPP_1996.pdf ISSN 1134-6036

do politického rozhodování však byla omezená pro jejich nejednotnost a nízkou schopnost udržet pozornost médií a iniciovat politické debaty³¹.

Ačkoli například ve Francii či Belgii rodinné organizace zastávaly funkci poradního orgánu ve věcech rodinné politiky, ve Španělsku byl jejich vliv na politické rozhodování velice omezený, ačkoli po pádu Frankova režimu byly hlavním propagátorem rozšíření pozornosti věnované rodinné politice. Jejich vliv na rozhodování v této oblasti byl velice omezený, a to z důvodu nízkého počtu jejich členů a také proto, že většinou byly organizovány pouze na místní, nikoli národní úrovni.

První vládní stranou po pádu Frankovy diktatury byla Strana demokratického středu (*Unión de Centro Democrático – UCD*), jež otázkám rodinné politiky nevěnovala téměř žádnou pozornost jak ve svém volebním programu, tak v průběhu jejího politického působení, ačkoli by podle jejího spíše konzervativního charakteru bylo možné očekávat opak. Nedochovalo ani ke zvyšování částek poskytovaných dávek, a to v souvislosti s výraznou inflací v tomto období vedlo ke značnému poklesu významu dávek poskytovaných rodinám. Ve volebním programu UCD nacházíme pouze dvě zmínky o rodině jako o základní stavební jednotce společnosti nezbytné pro vývoj dětí a představující školu solidarity a soužití.

Rodinné politice se ve svém volebním programu nevěnovala ani další významná politická strana patřící k levému středu, Španělská socialistická dělnická strana (*Partido Socialista Obrero Español – PSOE*), která byla ve Španělsku u moci v letech 1981 - 1996.

Naopak volební programy Lidové strany (*Partido Popular - PP*), jakožto strany pravého středu a hlavní opoziční strany v letech 1982 až 1996, věnují otázce rodinné politiky značnou pozornost. Rodinu označují za základní společenskou jednotku a prosazují přijímání opatření pro její podporu. V praxi však tato strana žádnou významnou aktivitu v této oblasti nevyvíjela.

Výše uvedené skutečnosti vysvětlují, proč i v současné době Španělsko věnuje velmi málo finančních prostředků na podporu rodiny. Hlavním důvodem je od roku 1975 zakořeněná tendence vyhýbat se tomuto tématu pro obavy ze spojování s bývalým režimem, pro který byla podpora tradičního modelu rodiny jedním z charakteristických rysů.

³¹ FUNDACIÓN FOESSA. *La política familiar durante la transición*. Ed 1. Madrid, 1994. pp.525-542

4. Zákonná úprava nesezdaného soužití, manželství osob stejného pohlaví a početné rodiny

4.1 Nesezdané soužití

Nesezdané soužití je v odborné literatuře nejfrekventovanějším výrazem pro dlouhodobější životní společenství dvou osob odlišného pohlaví, které spolu žijí ve svazku podobném manželství, aniž by byly oficiálně sezdány.³²

Nejčastější formu nesezdaného soužití představuje ve Španělsku takzvané *Unión de hecho*, jež můžeme přeložit jako faktické společenství, v Katalánsku se jedná o *Unión estable de pareja*, tedy o stabilní partnerské společenství. Na rozdíl od výše uvedené definice nesezdaného soužití, které nám poskytuje česká odborná literatura, se v tomto případě nemusí jednat o soužití osob odlišného pohlaví, nýbrž i o soužití osob pohlaví stejného.

Tomuto tématu budu ve své práci věnovat poměrně značný prostor, neboť španělská právní úprava nesezdaného soužití nemá v českém právním řádu obdoby.

Ve Španělsku stále nebyl přijat zákon s celostátní platností upravující tuto tematiku. Řada autonomních oblastí právní předpisy regulující faktická společenství však již přijala. Jedná se například o andaluský zákon číslo 5/2002, o faktických společenstvích³³, aragonský zákon číslo 6/1999, o stabilních nesezdaných společenstvích³⁴, madridský zákon číslo 11/2001, o faktických společenstvích³⁵, či zákon číslo 18/2001, o stabilních partnerstvích³⁶, přijatý dne 19. prosince na Baleárských ostrovech nebo zákon číslo 5/2003, upravující faktická společenství³⁷, přijatý dne 3. března na Kanárských ostrovech.

Podrobněji se budu věnovat pouze katalánské úpravě nesezdaného soužití

³² HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, 398 s. Právo a společnost. ISBN 80-723-9192-5

³³ Ley 5/2002, de 16 de diciembre, *de parejas de hecho* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2003/01/13/pdfs/A01358-01361.pdf>

³⁴ Ley 6/1999, de 26 de marzo, *relativa a parejas estables no casadas* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/1999/04/21/pdfs/A14801-14803.pdf>

³⁵ Ley 11/2001, de 19 de diciembre, *de Uniones de Hecho de la Comunidad de Madrid* [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/ma-l11-2001.html

³⁶ Ley 18/2001, de 19 de diciembre, *de Parejas Estables* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2002/01/16/pdfs/A01960-01962.pdf>

³⁷ Ley 5/2003, de 6 de marzo, *para la regulación de las parejas de hecho en la Comunidad Autónoma de Canarias* [online]. Dostupný z WWW: <http://www.gobiernodecanarias.org/boc/2003/054/boc-2003-054-001.pdf>

v podobě stabilního partnerského společenství, zakotvené zákonem číslo 10/1998³⁸, o stabilním partnerském společenství, jež však pozbyl platnosti dne 1. ledna 2011 s nabytím účinnosti zákona číslo 25/2010, druhé knihy katalánského občanského zákoníku, věnující se právní úpravě osoby a rodiny³⁹.

Katalánsko bylo první autonomní oblastí, která vydala zákon upravující nesezdané soužití, a to v podobě tak zvaného stabilního partnerského společenství, které vytvářejí dvě osoby společně žijící způsobem odpovídajícím způsobu soužití manželů.

Toto společenství vzniká několika způsoby. Uplynutím doby, konkrétně na základě nepřetržitého společného soužití dvou osob nejméně po dobu dvou let, dále může být založeno bez ohledu na délku soužití mezi spolužijícími osobami, jež mají společného potomka, a konečně také na základě veřejné listiny obsahující shodný projev vůle společně žijících osob, taktéž bez ohledu na délku jejich soužití. Další podmínkou vzniku tohoto společenství je splnění osobních předpokladů vyplývajících z článku 234-2 zákona číslo 25/2010⁴⁰. Toto ustanovení obsahuje výčet zákonných překážek vzniku stabilního partnerského společenství, kterými jsou nezletilost, příbuzenství v linii přímé nebo pobočné ve druhém stupni, existence manželství, aniž by došlo k faktické separaci, či partnerské soužití s jinou osobou.

Vzájemné vztahy mezi osobami žijícími v tomto společenství (dále označovány jako „partneři“) se za jeho trvání řídí výlučně dohodami uzavřenými mezi těmito jedinci. Výjimkou je úprava vztahů ke společnému obydlí, jež upravuje přímo zákon, a to odkazem na ustanovení upravující tento režim mezi manželi. Dále zákon výslovně zakotvuje možnost společného úplatného nabývání statků partnery s takzvaným *pacto de supervivencia*, uzavřeným mezi nimi, na základě kterého v případě smrti jednoho z nich, společně nabytá věc jako celek připadá pozůstalému partnerovi⁴¹. Nespadá tak do dědického řízení.

³⁸ Ley 10/1998, de 15 de junio, *de uniones estables de pareja* [online]. Dostupný z WWW: http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_32298458_1.pdf

³⁹ Ley 205/2010, de 29 de julio, *del libro segundo del Código civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia*. [online]. Cap. IV. [cit. 17.10.2012]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/ca-l25-2010.html

⁴⁰ Ley 205/2010, de 29 de julio, *del libro segundo del Código civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia*. [online]. Art. 234-2 [cit. 17.10.2012]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/ca-l25-2010.html

⁴¹ Ley 205/2010, de 29 de julio, *del libro segundo del Código civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia*. [online]. Art. 234-3-3 [cit. 17.10.2012]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/ca-l25-2010.html

Zánik tohoto společenství spojuje zákon s celou řadou právních důsledků, konkrétně v oblasti péče o děti, užívání společného obydlí, poskytování výživného či ekonomické kompenzace za péči o společnou domácnost. Dále dochází k zániku veškerých souhlasů a zmocnění udělených jedním z partnerů tomu druhému. Stabilní partnerské společenství může zaniknout ukončením soužití, smrtí či prohlášením za mrtvého jednoho z partnerů, uzavřením manželství některým z partnerů, společným projevem vůle partnerů ve formě veřejné listiny či na základě jednostranného, prokazatelným způsobem učiněného projevu vůle jednoho z partnerů vůči druhému.

Úprava vztahů rodičů s dětmi pro dobu po zániku stabilního partnerského společenství podléhá stejným ustanovením, podle kterých se postupuje při zániku manželství. Dle ustanovení upravujících právní vztahy mezi manželi po rozvodu se postupuje i při úpravě právních vztahů bývalých partnerů k jejich společnému obydlí. Oprávnění k jeho užívání může založit dohoda mezi partnery či soudní rozhodnutí, při jehož vydávání soud přihlíží k tomu, kterému z partnerů byly svěřeny děti do výhradní péče. V případě, že je vykonávána péče střídavá či společná, rozhodne soud dle míry potřeby každého z partnerů. Zákon také zaručuje tomu z partnerů, který se v průběhu společného soužití věnoval péči o domácnost víc než ten druhý nebo pracoval pro druhého partnera bezplatně, případně za mzdu sníženou, právo na ekonomickou kompenzaci poskytovanou tím z bývalých partnerů, který se tímto způsobem na úkor druhého obohatil. Ten z partnerů, jemuž je svěřena péče o společné děti, a na základě této skutečnosti není schopen dosáhnout takových příjmů, jako by mohl, pokud by o děti nepečoval, stejně tak jako partner, jehož výdělečná schopnost byla soužitím s druhým partnerem snížena, má právo požadovat po bývalém partnerovi výživné ve výši nezbytné pro uspokojování jeho životních potřeb. Pokud jedna ze spolužijících osob zemře do jednoho roku po zániku stabilního partnerského společenství, má pozůstalý partner právo požadovat po dědicích zůstavitele, splnil-li předpoklady výše uvedené, poskytování výživného po dobu tří měsíců. Dojde-li k zániku stabilního partnerského společenství smrtí, pozůstalý partner má práva odpovídající právům pozůstalého manžela.⁴²

⁴² Ley 205/2010, de 1 de julio, *por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2005/07/02/pdfs/A23632-23634.pdf>

4.2 Manželství osob stejného pohlaví

Již v průběhu 90. let minulého století řada autonomních oblastí (*Comunidades Autónomas*) umožnila na základě lokálních právních předpisů registraci osob stejného pohlaví jako takzvaných faktických společenství (*Uniones de hecho*), čímž tyto páry získaly jistá práva obdobná právům, kterými disponují manželé. Byla jim dokonce ve své podstatě umožněna i společná výchova dětí, neboť španělská legislativa připouští osvojení dítěte svobodnou osobou. Partner adoptivního rodiče však v případě rozchodu nedisponoval vůči osvojenému dítěti žádnými právy.

K uzákonění sňatků mezi osobami stejného pohlaví došlo roku 2005 zákonem číslo 13/2005⁴³, kterým se mění příslušná ustanovení občanského zákoníku s účinností od 1. července daného roku. Španělsko se tímto stalo třetí evropskou zemí, jež umožnila uzavírání manželství homosexuálním párům, dříve se tak stalo pouze v Nizozemí a Belgii. Ke schválení tohoto zákona došlo i přes silnou opozici Státní rady, konzervativních politických stran, jako je *Partido Popular* a *Unió Democràtica de Catalunya*, stejně tak jako katolické církve. Zvláště výrazná byla akce španělského fóra (*Foro Español*), jenž uspořádalo v madridských ulicích demonstraci proti přijetí tohoto právního předpisu, které se zúčastnilo téměř milion osob. I v současné době má tento zákon stále řadu odpůrců.

Zákon 13/2005 modifikuje občanský zákoník v oblasti uzavírání manželství v řadě míst. Základní změnu však představuje včlenění nového odstavce do článku 44, jehož původní znění zanechává v nezměněné podobě. Dle tohoto článku jsou muž a žena oprávněni uzavřít manželství v souladu s ustanovením občanského zákoníku a nově přidaný odstavec uvádí: k uzavření manželství se vyžaduje splnění stejných požadavků a právní následky jsou tytéž, ať jej uzavírají osoby opačného či stejného pohlaví.

Nyní připojím několik statistických dat, jež nám poskytuje *Instituto Nacional de Estadística* (INE, španělský statistický úřad). V roce 2005 došlo od účinnosti zákona číslo 13/2005, kterou nabyl v červenci, k uzavření 1.275 sňatků mezi osobami stejného pohlaví, z toho 923 mezi muži a 352 mezi ženami. Tato čísla představují 1,06 % z celkového počtu uzavřených manželství. V roce následujícím byl zaznamenán

⁴³ Ley 13/2005, de 29 de julio, *del libro segundo del Código civil de Catalunya, relativo a la persona y la familia*. [online]. [cit. 17.10.2012]. Capítulo IV. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/CCAA/ca-125-2010.html

rekordní počet uzavřených homosexuálních sňatků, a to celkem 4.574, což představuje 2,16 % z celkového počtu uzavřených manželství. Těchto sňatků bylo uzavřeno 3.190 mezi muži, mezi ženami 1.384. V následujících letech došlo k poklesu sňatečnosti mezi osobami stejného pohlaví. Souhrnný počet těchto sňatků se pohyboval mezi 3.250 a 3.583. Poslední data poskytnutá statistickým úřadem mapují rok 2011, ve kterém došlo opět k nárůstu a to na číslo 3.880, které představuje 2,38 % uzavřených sňatků. 2.293 svazků bylo uzavřeno mezi muži, 1.587 mezi ženami. Pro všechna sledovaná období je charakteristická výrazná početní převaha homosexuálních sňatků uzavřených mezi muži než mezi ženami.⁴⁴

4.3 Početná rodina⁴⁵

Španělskou rodinnou politiku můžeme charakterizovat výrazným pronatalitním zaměřením, které lze demonstrovat na značné státní podpoře poskytované početným rodinám. Základní úpravu tohoto institutu můžeme nalézt v zákoně číslo 40/2003, o ochraně početných rodin. Dle článku 2 odstavce 1 tohoto právního předpisu za početnou rodinu považujeme tu, jež tvoří jedna či dvě dospělé osoby (otec a matka, kteří jsou manželi, případně jeden z nich s jeho manželem, který není rodičem dětí a dále také osoby vykonávající náhradní rodinnou péči o děti zahrnující jejich výživu na vlastní náklady a žijící s nimi) se třemi a více dětmi bez ohledu na to, jde-li o potomky společné či nikoli.

Dle odstavce druhého daného ustanovení za početnou rodinu považujeme také tu, jež je složena z jedné či dvou dospělých osob se dvěma dětmi, za podmínky že alespoň jedno z nich je zdravotně postižené či nezpůsobilé k práci, dále rodinu složenou ze dvou osob se zdravotním postižením či nezpůsobilostí k práci a dvěma dětmi. Je-li zdravotně postižen jen jeden z rodičů, stupeň jeho postižení musí dosahovat nejméně 65 %. Dále za ni považujeme tu se třemi a více dětmi, jejichž rodiče jsou rozvedeni či odloučení a žijí v jiných rodinných uskupeních za podmínky, že jsou na nich ekonomicky závislí. Ve všech výše uvedených případech nezáleží na tom, jde-li o potomky společné či nikoli. Početná rodina může být také tvořena dvěma oboustranně

⁴⁴ Instituto nacional de estadística. Dostupný z WWW:

<http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&file=pcaxis&path=%2Ft20%2Fe301%2Fmatri%2Fa2009>

⁴⁵ Ley 40/2003, de 18 de noviembre, de *Protección a las Familias Numerosas*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2003/11/19/pdfs/A40845-40852.pdf>

osiřelými dětmi svěřenými do náhradní rodinné péče, v rámci které jim však není poskytována výživa, či třemi a více oboustranně osiřelými potomky staršími 18 let, případně dvěma, je-li alespoň jeden z nich zdravotně postižen, za předpokladu že spolu žijí a jsou vzájemně finančně závislí.

Další podmínky pro uznání rodiny jako početné obsahuje článek 3 daného zákona a jedná se o věk potomků, kteří mimo jiné musejí být svobodní, a nestanoví-li zákon něco jiného, nesmí být starší 21 let, případně 25 let, pokud studují. Je-li potomek zdravotně postižen nebo nezpůsobilý k práci, žádná věková hranice neexistuje. Zákon také obsahuje požadavek trvalého soužití potomků s rodiči a jejich ekonomickou závislost na nich. Dočasné přerušení soužití pro studium, hospitalizaci či jiné obdobné okolnosti nemá z tohoto hlediska žádný vliv. Za početnou rodinu však vždy může být uznána pouze ta, jejíž členové jsou národnosti španělské nebo jiného členského státu Evropské unie či Evropského hospodářského prostoru s trvalým pobytem na území některého ze států splňujícího výše uvedené podmínky, vykonává-li alespoň jeden z rodičů ekonomickou aktivitu na území Španělska.

Rozlišujeme dvě kategorie početných rodin, speciální a obecnou. Speciální početná rodina, je ta, ve které žije 5 a více dětí, případně 4, pokud nejméně tři z nich pocházejí z vícečetného porodu či byly osvojeny či převzaty do jiného typu náhradní rodinné péče současně. Obecnými početnými rodinami jsou ty, jež nespĺňují výše uvedené předpoklady. Toto rozlišení je následně důležité pro poskytování konkrétních druhů státní podpory určených pro tento typ rodin.

Pro možnost čerpání výhod, jež jsou určeny pro početné rodiny, je třeba získat oficiální doklad potvrzující splnění všech výše uvedených podmínek a určující také, o kterou kategorie početné rodiny se jedná. Podmínky, které musí být splněny pro vystavení tohoto oficiálního dokumentu, přenechává zákon ke specifikaci jednotlivým autonomním oblastem a omezuje se pouze na uznání jeho celostátní platnosti. Vždy je však základním předpokladem jeho vydání žádost některého způsobilého člena početné rodiny. Od momentu doručení této žádosti příslušnému orgánu, byl-li rodině přiznán statut rodiny početné, získávají její členové nárok na příslušné výhody.

Jednou ze zákonem zakotvených výhod je přednostní přístup členů početných rodin ke stipendiím a jiným podporám poskytovaným v oblasti vzdělání, jako je

například podpora při pořizování učebnic a jiných studijních materiálů, zvýhodnění při přijímání dětí do zařízení předškolní péče či při přístupu k chráněnému bydlení.

Ve článku 12 zákon zmocňuje příslušné správní orgány k vydávání jednotlivých předpisů upravujících poskytování slev členům početných rodin při využívání sociálních, kulturních, sportovních a jiných zařízení a služeb, hromadné dopravy i při přístupu ke zkouškám v rámci výběrového řízení do veřejných funkcí.

V praxi se jedná mimo jiné o slevy poskytované společností Renfe, jež provozuje železniční dopravu. Sleva činí 20 % pro členy početné rodiny kategorie obecné a 50 % pro kategorii speciální. Slevu lze získat také od letecké společnosti Iberia, její výše dosahuje 5 % a 10 % v závislosti na kategorii početné rodiny. Dále jsou poskytovány slevy ze vstupného do muzeí či divadel.

V oblasti vzdělávání je zajímavá sleva ve výši 100 % pro členy speciální kategorie a 50% pro členy obecné kategorie početných rodin na zápisné ke studiu a ke zkouškám, na poplatek za vystavení akademického titulu a na další platby obdobného charakteru.

Další zákonem zakotvené výhody se vztahují na problematiku bydlení, jako je zjednodušení přístupu k chráněnému bydlení, spočívající ve zvýšení příjmového limitu pro právo na přístup k němu stejně tak, jako následná možnost jeho výměny z důvodu dalšího zvýšení počtu členů dotčené rodiny. Nárok lze uplatnit i na úpravu dosavadního chráněného bydlení nebo na jeho výměnu za jiné, odpovídající zdravotnímu postižení některého ze členů oprávněné rodiny.

Dalším druhem výhod zákonem zakotvených jsou výhody daňového charakteru, o kterých pojednávám v následující kapitole s názvem *Daňové nástroje*, stejně tak jako zvýhodnění v otázce otcovské a rodičovské dovolené, porodného a příspěvku na péči o dítě, kterým jsou věnovány další kapitoly této práce.

Výhody početným rodinám poskytuje řada obchodních společností z oblasti automobilového průmyslu (např. Renault, Seat, Volkswagen), ubytovacích služeb (např. NH Hotels, Iberostar), vzdělávacích programů, pojišťovnictví (např. Mapfre či Sanitas), obuvi a textilu, stravování (např. Mc Donald's, Caprabo) či telekomunikací (Movistar).⁴⁶

⁴⁶ FEDERACIÓN ESPAÑOLA DE FAMILIAS NUMEROSAS. *Guía de ventajas 2012* [online] [cit. 10.9.2012]. Dostupný

Závěrem této kapitoly uvedu několik dat, jejichž zdrojem je španělský statistický úřad. V roce 2010 žilo ve Španělsku 487.354 rodin s platným průkazem početné rodiny, konkrétně 440.116 obecné kategorie a 47.238 kategorie speciální, ze které pro zajímavost uvedu počet rodin s 10 a více dětmi, jež činí číslo 189.⁴⁷

5. Nástroje rodinné politiky

5.1 Legislativní nástroje

Jednotlivá opatření týkající se rodinné politiky jsou přijímána na trojí úrovni, a to jako právní předpisy s celostátní platností, kterými jsou například zákon o ochraně početných rodin, dále jako normy závazné pouze na území autonomní oblasti, která je vydala (např. předpisy upravující podmínky přiznání titulu početné rodiny), a nakonec jako ty, jež jsou závazné pouze pro území konkrétní obce, kterými jsou například programy pomoci rodinám ve výjimečných situacích.

Nejvýznamnější podíl na vytváření současné podoby rodinné politiky měla Lidová strana (*Partido Popular* – PP), díky které byla roku 1997 přijata první parlamentní dohoda od nastolení demokratického režimu, která se týkala rodinné politiky. Obracela se na vládu s výslovným požadavkem na vypracování komplexního plánu, jež se bude zabývat problémy španělských rodin. Vláda Lidové strany v letech 1996-2004 učinila významné kroky ve třech hlavních oblastech, a to sladění rodinného a pracovního života, daňové politiky zaměřené na podporu rodin a v oblasti prostředků pomoci při péči o děti.

Následující odstavce věnuje dvěma právním předpisům, které považuji za velice významné legislativní nástroje rodinné politiky, a to zákonu o sladění rodinného a pracovního života a zákonu o ochraně početných rodin.

Zákon č. 39/1999, o sladění rodinného a pracovního života⁴⁸ vychází z čl. 9 odst. 2 a čl. 39 odst. 1 Ústavy⁴⁹, kterými se stát zavazuje k vytváření podmínek pro to, aby svoboda a rovnost jednotlivce a skupin osob byla skutečná a efektivní, a dále k zajištění

z WWW:http://www.familiasnumerosas.org/fileadmin/user_upload/PDF/Plan_mas_familia/Guia_de_ventajas_2012_def.pdf

⁴⁷ INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA Dostupný z WWW: <http://www.ine.es/jaxi/tabla.do>

⁴⁸ Ley 39/1999, de 5 de noviembre, *para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/1999/11/06/pdfs/A38934-38942.pdf>

⁴⁹ *La Constitución Española de 1978*. Art. 9-2, 39-1 [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html

sociální, ekonomické a právní ochrany rodiny. Opírá se také o nařízení Rady 96/34/CE, které zavádí otcovskou dovolenou jako nástroj sladění práce a rodinného života a zajištění rovných příležitostí pro muže a ženy.

Tento právní předpis reaguje na sociální změny, které s sebou přináší účast žen na trhu práce a zajišťuje zvýšení ochrany zdraví těhotných a kojících žen stejně tak, jako jejich ochranu v oblasti pracovněprávních vztahů, jež představuje například prohlášení neplatnosti výpovědi z důvodu těhotenství, mateřství a čerpání mateřské, otcovské či rodičovské dovolené. Umožňuje dále ženám převést až 10 týdnů mateřské dovolené na otce dítěte, oproti původním čtyřem. Dále zavádí rovnoprávné postavení biologických rodičů a osob vykonávajících náhradní rodinnou péči v oblasti pracovního volna souvisejícího s narozením či převzetím dítěte do péče. Podstatnou změnou je také zavedení ošetřovného umožňujícího péči o příbuzné pro jejich nemoc, úraz či stáří.

Druhým významným právním předpisem je zákon č. 40/2003, o ochraně početných rodin, přijatý dne 18. listopadu 2003. V důvodové zprávě, vydané k tomuto právnímu předpisu, je zdůrazněn význam rodiny, jako základního stavebního kamene společnosti, jež zasluhuje zvláštní ochranu zakotvenou řadou mezinárodních dokumentů⁵⁰, stejně jako španělskou ústavou v článku 39.

Za specifický problém početných rodin považuje zákonodárce zvýšené náklady spojené s péčí, výchovou a vzděláváním, stejně tak jako zajištěním vhodného obydlí pro větší počet dětí, které mohou zapříčinit rozdíly v životní úrovni mezi rodinami početnými a rodinami, jež za početné označit nemůžeme. Zároveň odkazuje na čl. 9 odst. 2 ústavy, který zakotvuje zásadu materiální rovnosti, a vyvozuje z něj vlastní závazek k přijetí vhodných opatření k tomu, aby členové početných rodin nebyli znevýhodněni při přístupu k jednotlivým sociálním, ekonomickým a kulturním statkům.

Hlava první tohoto zákona obsahuje obecná ustanovení týkající se početných rodin, kterými jsou podmínky nezbytné k přiznání tohoto statutu, jejich jednotlivé kategorie a postup při vydávání, úpravě, obnově a ztrátě titulu početné rodiny. Hlava druhá je věnována jednotlivým prostředkům podpory početných rodin a nakonec hlava třetí obsahuje sankční ustanovení pro případ porušení povinností v tomto zákoně zakotvených.⁵¹

⁵⁰ *Všeobecná deklarace lidských práv, Evropská sociální charta Rady Evropy*

⁵¹ Ley 40/2003, de 11 de noviembre, de *Protección a las Familias Numerosas*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2003/11/19/pdfs/A40845-40852.pdf>

5.2 Ekonomické nástroje

5.2.1 Daňové nástroje

Velká pozornost španělských zákonodárců v oblasti daňové politiky jako nástroje rodinné politiky je věnována početným rodinám, pro které jsou určeny tři základní typy zvýhodnění v oblasti daní a poplatků. Jedná se o slevu na dani z nemovitosti, dani z převodu nemovitosti a slevu na poplatek za registraci nového automobilu.

Na dani z nemovitosti může zvýhodnění tohoto typu rodin dosáhnout až 90 %, v závislosti na kategorii početné rodiny a hodnotě dotčené nemovitosti dle zápisu v katastru nemovitostí. Nemovitost, na kterou se toto daňové zvýhodnění vztahuje, musí sloužit k trvalému pobytu početné rodiny a musí náležet některému z jejích členů. Tato výhoda však není zakotvena celostátně, a tak záleží na jednotlivých správních orgánech, zda ji přiznají a v jakém rozsahu. Výše popsaná podoba slevy na dani z nemovitosti odpovídá situaci platné v autonomní oblasti Madrid.⁵² Dalšími autonomními oblastmi, které poskytují toto daňové zvýhodnění, jsou například Valencie či Galicie.

Obdobná situace existuje i v otázce daně z převodu nemovitosti⁵³, kde zákon zakotvuje oprávnění jednotlivých autonomních oblastí vydat dle polohy dotčené nemovitosti vlastní právní předpisy zakotvující slevy na této dani a jejich výši. Například na Kanárských ostrovech snížení této daně pro početné rodiny dosahuje 4 %, za podmínky, že získaná nemovitost bude sloužit k trvalému pobytu dané rodiny, její plátce je členem početné rodiny a souhrn základů daně z příjmu členů dotčené rodiny nepřesáhne zákonem stanovenou částku 30.000 eur, která se se čtvrtým a každým následujícím dítětem zvyšuje o dalších 12.000 eur.⁵⁴ Dalšími autonomními oblastmi poskytujícími tento druh daňového zvýhodnění početným rodinám jsou mimo jiné

⁵² AYUNTAMIENTO DE MADRID, Ordenanzas fiscales y precios públicos ANM 2001/108, de 28 de marzo, *impuesto sobre bienes inmuebles*. Art 12 [online]. Dostupný z WWW: http://www.madrid.es/boletines-vap/generacionPDF/ANM2001_108.pdf?idNormativa=17069d2e3fd4f010VgnVCM1000009b25680aRRCR&nombreFichero=ANM2001_108&cacheKey=73

⁵³ Real Decreto Legislativo 1/1993, de 24 de septiembre, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Impuesto sobre Transmisiones Patrimoniales*. [online]. Art 58, Dostupný z WWW: http://www.uclm.es/area/financiero/pdf/LEY_IMPUESTO_TRANSMISIONESPATRIMONIALES.pdf

⁵⁴ Decreto Legislativo 1/2009, de 21 de abril, *por el que se aprueba el texto refundido de las Disposiciones Generales Vigentes Dictadas por la Comunidad Autónoma de Canarias en Materia de Tributos Sedidos*. [online]. Art 32, Dostupný z WWW: [http://www.gobiernodecanarias.org/tributos/download/pdf/legislacion/\(DECRETO_LEGISLATIVO_1.2009_-_MODIFICADO_LEY_TABACO_FINAL_II.PDF](http://www.gobiernodecanarias.org/tributos/download/pdf/legislacion/(DECRETO_LEGISLATIVO_1.2009_-_MODIFICADO_LEY_TABACO_FINAL_II.PDF)

Andalusie (3,5 %), Asturie (3 %), Baleárské ostrovy (3,5 %), Castilla- La Mancha (6 %) či Katalánsko (5 %).

Výše popsané daňové nástroje však nejsou jediné, se kterými se můžeme při studiu španělské rodinné politiky setkat. Existuje řada dalších právních skutečností, které s sebou přinášejí daňová zvýhodnění. Patří mezi ně mimo jiné narození či osvojení dítěte (tak tomu je například v Katalánsku, Galicii, Andalusii či na Kanárských a Baleárských ostrovech), péče o potomky mladší 18 let či děti stížené duševní poruchou (v Galicii, Asturii i v autonomní oblasti Madrid), věk či zdravotní postižení plátce daně (v Galicii, Andalusii, Kanárských a Baleárských ostrovech či Valencii) nebo ovdovění (Katalánsko).

Dále je třeba zmínit daňové zvýhodnění rodin v oblasti daně z příjmu fyzických osob, neboť právě ta má nejbližší vztah k rodině jako takové. Jedním z nástrojů podpory rodin je možnost volby mezi společným a samostatným zdaněním příjmů jejich jednotlivých členů, výslovně předvídané zákonem. Jeho výhodou je, že daňové zatížení konkrétního jedince není ovlivněno výší příjmů ostatních členů rodiny, proto rozhodnutí v otázkách rodinného života nemají dopady v oblasti daní.

Dalším nástrojem je sleva na dani poskytovaná ženám pečujícím o děti do 3 let věku, která může dosáhnout až 1.200 eur ročně za každé dítě mladší tří let, za splnění zákonem stanovených podmínek.

A nakonec sleva na dani poskytovaná v souvislosti s narozením či osvojením dítěte, jež však byla k 1. lednu 2011 zákonem 39/2010 zrušena.⁵⁵

5.2.2 Finanční nástroje

5.2.2.1 Mateřská dovolená (*Permiso por maternidad*)

Mateřská dovolená je upravena v článku 48 odst. 4 Statutu zaměstnance⁵⁶ a představuje pracovní volno, jež je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnankyni v souvislosti s pokročilým stádiem těhotenství, porodem, péčí o narozené dítě stejně tak, jako v případě osvojení dítěte či jiného druhu náhradní rodinné péče.

⁵⁵ Ley 35/2006, de 28 de noviembre, *del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y de modificación parcial de las leyes de los Impuestos sobre Sociedades, sobre la Renta de no Residentes y sobre el Patrimonio*. [online]. Art 81, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Fiscal/l35-2006.t8.html#a81

⁵⁶ Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores*. [online]. Art 48-4, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Laboral/rdleg1-1995.t1.html#a48

Její doba činí 16 týdnů a prodlužuje se v případě vícečetného porodu nebo současného převzetí dvou a více dětí do náhradní rodinné péče, a to vždy o 2 týdny za každé další dítě.

Dobu jejího čerpání, které musí být nepřetržité, si určuje sama oprávněná, vždy ale musí pokrývat šest týdnů bezprostředně následujících po porodu. Zbývajících 10 týdnů je možné dle vlastního uvážení čerpat v období před porodem i po něm, převést je na otce dítěte, případně je mohou čerpat oba rodiče současně, a to v délce pěti týdnů. V případě převzetí dítěte do náhradní rodinné péče je čerpání mateřské dovolené zcela v dispozici oprávněné osoby.

V případě úmrtí dítěte nedochází k jejímu krácení, ledaže by sama oprávněná požádala o předčasné zařazení do práce. To však může učinit nejdříve po uplynutí 6 týdnů po porodu. V případě úmrtí matky přechází právo na čerpání zbývajících částí mateřské dovolené na otce. V případě nutné hospitalizace narozeného dítěte je možné trvání mateřské dovolené prodloužit o tuto dobu, nejdéle však o 13 týdnů. Mateřskou dovolenou je možné čerpat po dohodě se zaměstnavatelem také v částečné podobě za podmínky, že žena i nadále vykonává původní práci, a to v délce odpovídající polovině pracovní doby. Tím dojde k prodloužení deseti týdnů mateřské dovolené na dvacet.

5.2.2.2 Otcovská dovolená (*Permiso por paternidad*)

Otcovská dovolená byla zavedena roku 2007 zákonem o rovnosti mezi muži a ženami⁵⁷ a rozšířila délku trvání pracovního volna otce z důvodu narození potomka z původních dvou dnů přiznaných Statutem zaměstnance na nových v souhrnu 15 dnů.

Muži vzniká v závislosti na narození dítěte či při převzetí dítěte mladšího šesti let do náhradní rodinné péče nárok na otcovskou dovolenou v délce 13 dní nepřetržitě. Její trvání je prodlouženo na 18 dnů jedná-li se o rodinu, ve které je některý z jejich členů zdravotně postižen, či o rodinu neúplnou. V případě převzetí více dětí nebo mnohočetném porodu se tato doba prodlužuje o 2 dny za každé další dítě. Její čerpání nemůže být převedeno na matku a je dobrovolné. Matka dítěte může naopak převést jí náležejících 10 dnů mateřské dovolené na otce. Doba trvání se prodlužuje na 20 dní při narození či převzetí dítěte se zdravotním postižením. Za těchto podmínek se může

⁵⁷ Ley orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres [online]. Art 44.3, Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2007/03/23/pdfs/A12611-12645.pdf>

jednat o převzetí dítěte až do 18 let věku. Právo na dvacetidenní otcovskou dovolenou náleží též početným rodinám a těm, jež se početnými právě na základě této skutečnosti staly.

Otcovská dovolená může být čerpána nejdříve od třetího dne po narození či převzetí dítěte, neboť první dva dny má zaměstnanec právo na pracovní volno s náhradou 100 % mzdy, jež mu přiznává Statut zaměstnance. Následujících 13 dní může zaměstnanec začít čerpat dle svého uvážení, buď od třetího dne po porodu, nebo převzetí dítěte, až do dne následujícího po skončení mateřské dovolené.

První dva dny musí zaměstnanec vyčerpat v plném rozsahu, dny následující může však na základě dohody se zaměstnavatelem čerpat pouze částečně, a to při zachování nejméně 50 % pracovní doby. Tím dojde ke zdvojnásobení doby trvání otcovské dovolené, obdobné je to v případě dovolené mateřské. Od 1.1.2013 by mělo dojít k prodloužení otcovské dovolené na dobu 4 týdnů.

5.2.2.3 Rodičovská dovolená (*Excedencia por cuidado de hijos y familiares*)⁵⁸

Rodičovskou dovolenou upravuje článek 46 odstavec 3 Statutu zaměstnance⁵⁹. Jedná se o pracovní volno poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci, které umožňuje péči o dítě vlastní nebo převzaté do náhradní rodinné péče trvalého i dočasného charakteru. Výkon práva na poskytnutí rodičovské dovolené je však dobrovolné povahy, a tak je k němu nezbytná žádost zaměstnance o její poskytnutí adresovaná zaměstnavateli.

Rodičovská dovolená náleží všem zaměstnancům bez ohledu na délku trvání jejich pracovního poměru, který může být jak na dobu určitou, tak neurčitou. Jedná-li se o pracovní poměr uzavřený na dobu určitou, může jej zaměstnavatel ukončit ve lhůtě předvídané ve smlouvě i přes to, že zaměstnanec právě využívá rodičovské dovolené. Pokud by se tak nestalo, pracovní poměr se tak mění na dobu neurčitou.

Účelem rodičovské dovolené, jakožto pracovního volna, které je poskytováno zaměstnancům bez ohledu na jejich pohlaví, je umožnění lepší spolupráce mezi rodiči při péči o děti a domácnost. Jediné omezení práva na její výkon obsahuje Statut

⁵⁸ ROMERO RODENAS, M. J., *La excedencia por cuidado de hijos y familiares*. Abril 2003. Dostupný z WWW: <http://noticias.juridicas.com/articulos/40-Derecho%20Laboral/200304-485517231033911.html>

⁵⁹ Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores*. [online]. Art 46.3, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Laboral/rdleg1-1995.t1.html#a48

zaměstnance. Za podmínky, že dva či více zaměstnanců stejného zaměstnavatele uplatňují právo na poskytnutí rodičovské dovolené z důvodu péče o totéž dítě, je zaměstnavatel oprávněn omezit současné čerpání tohoto pracovního volna dotčenými zaměstnanci, existují-li pro to závažné provozní důvody.⁶⁰

Délka rodičovské dovolené je upravena v článku 46 odstavec 3 Statutu zaměstnance⁶¹, a to pouze určením jejího maximálního trvání. Dle tohoto ustanovení nemůže překročit délku tří let od narození dítěte, případně od právní moci rozhodnutí ve věci náhradní rodinné péče o dítě. A tak v praxi, vzhledem k tomu, že toto ustanovení nepřihlíží k institutu mateřské dovolené, začátek rodičovské dovolené připadá na den následující po skončení dovolené mateřské, případně na datum pozdější, nerozhodne-li se zaměstnankyně pro její přímé navázání na mateřskou dovolenou. Doba trvání rodičovské dovolené, jde-li o případ narození dítěte, tak za žádných okolností nemůže dosáhnout tří let, nýbrž končí dosažením tří let věku dítěte.

Nastane-li v průběhu čerpání tohoto pracovního volna právní skutečnost zakládající nárok na další rodičovskou dovolenou, respektive dojde-li k narození či převzetí dalšího dítěte do náhradní rodinné péče, původní rodičovská dovolená se tímto okamžikem ukončuje a začíná běžet nová, jež opět nemůže překročit maximální dobu trvání stanovenou v článku 46 odstavec 3 Statutu zaměstnance.

Rodičovská dovolená má pro zaměstnance řadu důsledků. Doba jejího trvání se započítává zaměstnanci do odpracované doby u daného zaměstnavatele, jež může mít následně vliv na jeho mzdový růst. Dále má zaměstnanec v souvislosti s návratem do zaměstnání právo na zprostředkování rekvalifikačního kurzu. Jeho účelem je předejít možné výpovědi dle článku 52 písmene a) a b) Statutu zaměstnance⁶². V neposlední řadě má zaměstnavatel povinnost umožnit zaměstnanci po ukončení čerpání rodičovské dovolené návrat na jeho původní pracovní pozici, to však pouze za podmínky, že zaměstnanec ukončil čerpání rodičovské dovolené po době nepřesahující jeden rok. Jde-li o početnou rodinu, tato doba se prodlužuje na 15 až 18 měsíců v závislosti na počtu

⁶⁰ Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores* [online]. Art 46.3, párafo 3, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Laboral/rdleg1-1995.html

⁶¹ Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores* [online]. Art 46.3, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Laboral/rdleg1-1995.html

⁶² Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores* [online]. Art 52 a) y b), Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Laboral/rdleg1-1995.html

děti. V případě delšího čerpání dovolené postačí, zařadí-li jej zaměstnavatel na pracovní pozici odpovídající jeho původnímu pracovnímu zařazení, nemusí se zde ale jednat o úplnou schodu.

V průběhu čerpání rodičovské dovolené nemá zaměstnavatel povinnost poskytovat zaměstnanci žádná peněžitá plnění a jediné příjmy oprávněného v tomto období představuje příspěvek na péči o dítě vyplácený ze systému sociálního zabezpečení, kterému se budu věnovat níže.

Právo na pracovní volno výše popsané povahy mají také osoby vykonávající závislou činnost a pečující o člena rodiny v prvním či druhém stupni příbuzenství, který o sebe z důvodu věku, úrazu, nemoci či zdravotního postižení nemůže tuto péči vykonávat sám a není sám vyléčelně činný. Toto pracovní volno může trvat nejvýše 2 roky, pokud dohoda mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem nestanoví jinak.

5.2.2.4 Porodné⁶³ (*Prestación económica por nacimiento o adopción de hijo, en supuestos de familias numerosas, monoparentales y en los casos de madres discapacitadas*)

Porodné je jednorázová testovaná peněžitá dávka přispívající na náklady spojené s narozením či osvojením dítěte. Náleží početným rodinám, či rodinám, jež se staly početnými právě touto skutečností, neúplným rodinám, ve kterých s dítětem žije a pečuje o něj pouze jeden z rodičů, a matkám se zdravotním postižením, pokud roční příjmy adresáta a (v případě jeho soužití s další osobou součet jejich příjmů) nepřesáhnou zákonem stanovenou hranici.

Dle článku 30 občanského zákoníku je základním předpokladem vzniku nároku na porodné narození plodu lidské podoby, jenž byl samostatně živ nejméně po dobu 24 hodin po odloučení od matčina těla⁶⁴. Další podmínkou je, aby k narození dítěte došlo na území Španělska, či aby osvojení bylo schváleno příslušnými španělskými orgány.

Porodné se poskytuje v případě soužití rodičů či osvojitelů kterémukoli z nich na základě jejich společné dohody. Nedošlo-li k dohodě, adresátem je matka dítěte. Pokud spolu rodiče či osvojitelé nežijí, adresátem této dávky je ten z nich, který o dítě pečuje.

⁶³ Gobierno de España, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Dostupný z WWW: http://www.seg-social.es/Internet_1/Trabajadores/PrestacionesPension10935/Prestacionesfamilia10967/PFN1/index.htm

⁶⁴ Real Decreto de 24 de julio de 1889 *por el que se publica el Código Civil*. [online]. Art 30, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Privado/cc.l4t18.html#balloon27

Základní částka porodného činí 1.000 eur, ke kterým se následně přičítá zákonem stanovená částka. Její výše závisí na příjmech rodiny a počtu dětí, o které rodina pečuje.

Odlišná situace existuje v případě mnohočetného porodu či současného osvojení dvou a více dětí. Zde se jedná o dávku univerzální, nezávislou na příjmu, a zároveň není ani nutné, aby k porodu či adopci došlo na území Španělska. Stačí, když má alespoň jeden z rodičů španělskou státní příslušnost a bezprostředně po rozhodné skutečnosti odcestuje na území Španělska za účelem trvalého setrvání tam. Rozhodující pro určení výše porodného je v tomto případě počet narozených či osvojených dětí a výše minimální měsíční mzdy stanovené zákonem pro příslušný rok.

V roce 2012 činí stejně jako v roce předchozím minimální mzda 641,40 eur. Tuto částku následně vynásobíme koeficientem odpovídajícím počtu narozených či osvojených dětí. V případě dvou je to číslo 4, v případě tří 8, a pokud má rodina čtyři děti 12. Výše porodného tedy v roce 2012 v případě narození dvojčat či osvojení dvou dětí činí 4 x 641,40 eur, celkem 2.565,60 eur.

V letech 2007 až 2010 mělo však porodné podobu jinou. Jednalo se o dávku netestovanou, kterou dostala každá matka španělské národnosti či cizí státní příslušnici s minimálně dvouletým pobytem ve Španělsku při narození či osvojení dítěte. V případě úmrtí matky se jejím adresátem stal otec dítěte. Porodné v této době činilo 2.500 eur, pro početné rodiny, svobodné matky, rodiče a osvojitele zdravotně postižených dětí se jednalo o částku o 1.000 eur vyšší. V roce 2008 byl tento příspěvek vyplacen v 490.000 případech a stát na něj vynaložil 1.233.000 eur. Ke schválení návrhu této podoby porodného došlo v listopadu roku 2007 a jeho navrhovatelem byl španělský premiér José Luis Rodríguez Zapatero. Vyplácení tohoto příspěvku bylo zahájeno koncem měsíce listopadu. Ke zrušení tohoto příspěvku došlo k 1. lednu 2011, tedy necelé tři roky po jeho zavedení. Důvodem byla nutnost snížit státní deficit.⁶⁵

⁶⁵ Del BARRIO, Á. La corta vida del cheque-bebé. *El Mundo*, 12 mayo 2010 [online]. Dostupný na WWW <http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/12/espana/1273650734.html>

5.2.2.5 Peněžitá pomoc v mateřství⁶⁶ (*Prestación por maternidad*)

Peněžitá pomoc v mateřství představuje dávku poskytovanou zaměstnancům za účelem náhrady ušlého příjmu nejen z důvodu péče o narozené dítě v průběhu mateřské dovolené, ale také kvůli péči o dítě osvojené či přijaté do jiného typu náhradní rodinné péče, a to po dobu pracovního volna poskytovaného zaměstnancům za těchto okolností.

Adresáty této peněžité dávky jsou bez ohledu na pohlaví všechny výdělečně činné osoby, a to jak samostatně, tak vykonávající závislou činnost. V případě, že budou příjemci dávky oba rodiče (současně i navazujícím způsobem) musí podmínky splňovat každý samostatně.

Další podmínkou vzniku nároku na peněžitou pomoc v mateřství je doba účasti na pojištění. Pro osoby, jež dovršily 26 let věku, činí nejméně 180 dnů v sedmi letech bezprostředně předcházejících porodu či nástupu na dovolenou, případně 360 dnů v průběhu celého života. Pro osoby ve věku 21 až 25 let se délka vyžadované účasti na pojištění zkracuje na polovinu a pro osoby mladší 21 není požadována žádná doba účasti na pojištění.

Nesplňuje-li žena při narození dítěte požadavek minimální doby účasti na pojištění, náleží jí peněžitá dávka ve výši 100 % zákonem stanoveného obecného ukazatele mzdy⁶⁷ (IPREM - *Indicador Público de Renta de Efectos Múltiples*), jež v roce 2004 pro účely sociálního zabezpečení nahradil do té doby používaný ukazatel minimální mzdy. V roce 2012 IPREM činil 17,75 eur denně, měsíčně tedy 532,51 eur. Pro srovnání minimální mzda činila v tomto roce 21,38 eur denně, měsíčně 641,40 eur.⁶⁸

Právo na poskytování peněžité pomoci v mateřství vzniká v den porodu, případně v den nástupu na mateřskou dovolenou, předchází-li dni narození dítěte. V případě osvojení či poručenství nastává v den právní moci soudního rozhodnutí v dané věci a při jiném druhu náhradní rodinné péče v den, ve kterém nabude právní moci rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu základající tento právní vztah.

⁶⁶ Gobierno de España, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Dostupný z WWW: http://www.seg-social.es/Internet_1/Masinformacion/TramitesyGestiones/PrestaciondeMaterni43344/index.htm

⁶⁷ Ley 39/2010, de 22 de diciembre, *de presupestos generales del estado para el año 2011*. [online]. Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Fiscal/139-2010.html

⁶⁸ Real Decreto 1888/2011, de 30 de diciembre, *por el que se fija el salario mínimo interprofesional para 2012*. [online]. Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/boe/dias/2011/12/31/pdfs/BOE-A-2011-20645.pdf>

Podpůrní doba u peněžité pomoci v mateřství činí 16 týdnů a odpovídá délce výše popsané mateřské dovolené, s možností jejího prodloužení v případě vícečetného porodu či přijetí více dětí do náhradní rodinné péče, při zdravotním postižení dítěte či při nutnosti jeho hospitalizace. Výše peněžité pomoci v mateřství odpovídá 100 % vyměřovacího základu.

V případě vícečetného porodu či při převzetí více dětí do náhradní rodinné péče, má oprávněný nárok na takzvanou speciální dávku, jež připadá na druhé a další narozené či převzaté dítě a odpovídá částce peněžité pomoci v mateřství. Po dobu 6 týdnů po porodu či po právní moci rozhodnutí o schválení převzetí dítěte do náhradní rodinné péče pobírá peněžitou pomoc v mateřství, která vychází z počtu narozených či převzatých dětí. Následně je vyplácena ve stejné výši, jako by se jednalo pouze o jedno dítě.

5.2.2.6 Příspěvek na péči o dítě⁶⁹ ⁷⁰ (*Prestación por cuidado de hijo*)

Příspěvek na péči o dítě představuje peněžitou testovanou dávku náležející rodičům, osvojitelům či jiným osobám poskytujícím dítěti náhradní rodinnou péči za splnění zákonem stanovených podmínek.

Oprávnění musí mít trvalý pobyt na území Španělska a osobně pečovat o jedince mladšího 18 let nebo starší dítě se zdravotním postižením, které má trvalý pobyt ve Španělsku. Zákon dále požaduje, aby souhrn příjmů rodičů či osvojitelů, žijí-li společně, nepřesahoval částku 11.376,66 eur ročně. Za každé další narozené či převzaté dítě do náhradní rodinné péče se tato částka zvyšuje o 15 %. Pro početné rodiny tato částka představuje 17.122,59 eur a za čtvrté a každé další narozené či osvojené dítě se vždy zvyšuje o 2.773,39 eur. V případě péče o dítě zdravotně postižené se jedná o dávku netestovanou.

Výše uvedené osoby však nejsou jedinými adresáty této peněžité dávky. Náleží také oboustranně osiřelým dětem mladším 18 let či dětem se zdravotním postižením, stejně tak, jako dětem splňujícím stanovené podmínky, pokud je opustily osoby povinné

⁶⁹ Gobierno de España, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Dostupný z WWW: http://www.seg-social.es/Internet_1/Trabajadores/PrestacionesPension10935/Prestacionesfamilia10967/Prestacionnoeconomi5079/index.htm

⁷⁰ Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio, *por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social*. [online]. Art 180 ss., Dostupný z WWW: <http://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1994-14960>

poskytovat jim péči. Vše za podmínky, že dotčené osoby nedosahují zákonem stanovené výše příjmů.⁷¹ Posledními možnými adresáty této dávky jsou osoby postižené starší 18 let, u kterých nedošlo ke zbavení způsobilosti k právním úkonům. Hodnota vyplácené dávky zde odpovídá výši příspěvku na péči o dítě, který by náležel jejich rodičům či osobám poskytujícím náhradní rodinnou péči, nedošlo-li by mezi nimi k dohodě přenášející právo na výplatu této částky přímo dotčené zdravotně postižené osobě se způsobilostí k právním úkonům.

Žijí-li spolu osoby splňující výše uvedené zákonné předpoklady, příspěvek na péči o dítě náleží jen jednomu z nich na základě jejich společné dohody. Existence dohody se předpokládá, požádá-li o vyplácení příspěvku na péči o dítě jen jedna z oprávněných osob. V případě její absence rozhodne v dané věci Národní úřad sociálního zabezpečení (INSS- *Instituto Nacional de Seguridad Social*). V případě odluhy mezi rodiči, rozvodu či neplatnosti manželství je adresátem této dávky osoba, které je svěřen výkon péče o dítě, bez ohledu na to, komu příspěvek na péči o dítě náležel před touto právní skutečností.

Příspěvky na péči o dítě dosahují v roce 2012 následujících částek: jde-li o péči o dítě mladší 18 let 291 eur ročně, měsíčně tedy 24,25 eur, je-li pečováno o dítě mladší 18 let se zdravotním postižením dosahujícím 33 %, příspěvek činí 1.000 eur ročně. Za péči o osobu se zdravotním postižením starší 18 let náleží tento příspěvek, dosahuje-li míra jejího postižení alespoň 65 % (4.292,40 eur ročně), či nejméně 75 %, pak se jedná o částku 6.439,20 eur ročně. V posledních dvou uvedených případech neexistuje žádný příjmový limit pro vznik nároku na poskytnutí této dávky, jak již bylo uvedeno výše.

Tato peněžitá dávka se vyplácí jednou za 6 měsíců, je-li pečováno o dítě mladší 18 let. Na staršího potomka se zdravotním postižením se příspěvek vyplácí v měsíčních intervalech.

⁷¹ Gobierno de España, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, Dostupný z WWW: http://www.seg-social.es/Internet_1/Trabajadores/PrestacionesPension10935/Prestacionesfamilia10967/Prestacioneconomica27924/Cuantias/index.htm

5.3 Služby pro rodiny s dětmi

5.3.1 Předškolní institucionální péče o děti⁷²

Předškolní péče je poskytována dětem v období od jejich narození do věku šesti let a jejím účelem je přispět k jejich řádnému fyzickému, psychickému, sociálnímu a intelektuálnímu rozvoji.

Rozlišujeme dva stupně předškolní péče dle věku dětí, pro které jsou určeny. První je určen pro děti do 3 let věku, druhý, bezplatný, pro děti ve věku 3 až 6 let.⁷³ Využívání institucionální péče o děti v obou jejích stupních je pouze dobrovolné.

Podmínky přijetí dětí do příslušných zařízení poskytujících předškolní péči jsou upraveny v článku 84 zákona o vzdělání⁷⁴, který zakotvuje právo na vzdělání, rovný přístup k němu, a volnost při výběru vzdělávacího zařízení rodiči či poručníky. Dle tohoto ustanovení je třeba při přijímání nových uchazečů v případě nedostatku volných míst ve veřejných ústavech zohledňovat určité zákonem stanovené okolnosti. Náleží k nim navštěvování dotčeného zařízení sourozenci nového uchazeče či zaměstnání jeho rodičů v daném ústavu, vzdálenost od bydliště či místa výkonu práce rodičů, zdravotní postižení dítěte, některého z jeho rodičů nebo jeho sourozence. V žádném případě však zákon nepřipouští diskriminaci z důvodu národnosti, rasy, pohlaví, náboženství, politických názorů či pro jakoukoli další okolnost osobního či sociálního charakteru. Podrobnější právní úprava je i zde svěřena jednotlivým autonomním oblastem.

Podíváme-li se na statistické údaje týkající se využívání zařízení předškolní péče o děti, setkáme se s velmi rozdílnými daty pro jednotlivé autonomní oblasti, stejně tak jako pro jednotlivé stupně předškolní péče.

V následujících řádcích budu pracovat s daty odpovídajícími školnímu roku 2009-2010, neboť jsou poslední, která španělské ministerstvo školství k této tématice

⁷² SÁNCHEZ MULITERNO, J. *El Estado de la Educación Infantil en España*. Dostupný z <http://www.educacion.gob.es/revista-cee/pdf/n12-sanchez-muliterno.pdf>

⁷³ Gobierno de España, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Dostupný z WWW: <http://www.educacion.gob.es/educacion/que-estudiar-y-donde/educacion-infantil/contenidos.html>

⁷⁴ Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, *de educación*, [online]. Art 48, Dostupný z WWW: http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-2006.t2.html

poskytuje⁷⁵. Pro rok 2011-2012 budu uvádět údaje, které byly zveřejněny jako odhad pro toto období.⁷⁶

V roce 2009-2010 poskytovalo předškolní péči o děti celkem 20.553 zařízení, z toho 7.568 prvního stupně, ve kterých bylo zapsáno 398.340 dětí, s průměrem 13,4 žáka na třídu, a 14.390 druhého stupně s 1.421.062 žáky a průměrem 21,6 dětí na třídu.

Na těchto číslech můžeme pozorovat výrazně vyšší počet ústavů druhého stupně, tedy určených pro děti ve věku 3 až 6 let, a zároveň výrazně vyšší zájem o jejich využívání oproti ústavům poskytujícím předškolní péči prvního stupně. Je to typický znak pro všechny autonomní oblasti s výjimkou Madridu (1405 druhého stupně a 1499 prvního stupně) a Baskicka, kde existuje 788 zařízení prvního stupně a jen 551 druhého stupně. Kanárské ostrovy naopak vůbec nezajišťují předškolní péči pro děti do tří let věku, a to ani veřejného, ani soukromého charakteru.

Celkem 13.773 zařízení poskytujících předškolní péči o děti je veřejných a jen 6.780 soukromých, což představuje pouze 33 %.

Veřejné instituce poskytující předškolní péči o děti do tří let věku nenalezneme vůbec v autonomních oblastech Extremadura, La Rioja a Ceuta, kde jsou případní zájemci povinni využívat pouze školy soukromé.

Průměrný počet dětí připadajících na jednu třídu v centrech veřejných a soukromých je téměř stejný, a činí 19 a 19,3.

Ústavy předškolní péče prvního stupně navštěvuje 26,5 % dětí v příslušném věku. Před dosažením jednoho roku je to 7,6 %, v jednom roce 27,6 % a ve dvou letech již celých 44,8 % dětí. Největší počet dětí před dosažením 3 let věku navštěvuje příslušné instituce v Baskicku, a to 51,6 %, nejmenší (pomineme-li Extremaduru s 3,3 %, kde je však toto číslo ovlivněno absencí daných zařízení veřejného charakteru) číslo vykazuje Navarra s 5,3 %. Po dosažení tří let věku je již institucionální péče o děti využívána v 99,1 % případů. U 10 autonomních oblastí můžeme hovořit dokonce o 100 %. Pro příklad uvedu Andalusii, Asturii, Katalánsko či Baskicko. Nejnižší míru využívání těchto služeb vykazují naopak Baleárské ostrovy s 89,5 %.

⁷⁵ Gobierno de España, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Dostupný z WWW: <http://www.educacion.gob.es/dctm/ministerio/horizontales/estadisticas/indicadores-publicaciones/cifras/2012/d1-infantil-09-10.pdf?documentId=0901e72b812375fe>

⁷⁶ Gobierno de España, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Dostupný z WWW: <http://www.educacion.gob.es/dctm/ministerio/horizontales/estadisticas/indicadores-publicaciones/datos-cifras/datoscifrasweb.pdf?documentId=0901e72b8053c5a2>

Snížení lze sledovat u průměrného věku nástupu do školy. Zatímco v roce 2009 lehce přesáhl dva roky, v roce 1999 se pohyboval okolo tří let.

Pro školní rok 2011-2012 předpokládá ministerstvo školství zvýšení počtu zařízení poskytujících předškolní péči o děti do 6 let věku o téměř 33 %, a to na celkový počet 27.261, z toho má být 18.572 veřejných a 8.689 soukromých. Nárůst počtu obou druhů těchto institucí je rovnoměrný a v obou případech se pohybuje okolo 30 %, ačkoli u veřejných je toto číslo lehce vyšší.

Velice významným dokumentem věnujícím se institucionální předškolní péči o děti je Plán *Educa3* přijatý španělským ministerstvem školství, který předpokládá vynaložení 1.087.000.000 eur v letech 2008 až 2012 na rozvoj péče o děti do 6 let věku. Tento program se také zaměřuje na potřebu vytvoření nových pracovních míst v institucích pečujících o děti do tří let. Vychází přitom ze zásady, že vzdělávání dětí v raném věku je jeden ze základních faktorů umožňujících dosažení lepších studijních výsledků v budoucnu.

Závěrem této kapitoly věnuji pár řádků Druhému průzkumu veřejného mínění uskutečněnému roku 2009 Světovou asociací předškolních vychovatelů⁷⁷ (AMEI - WAECE. *Asociación Mundial de Educadores Infantiles – World Association of Early Childhood Educators*), jež navazuje na První průzkum, který se uskutečnil roku 2007.

Druhý průzkum proběhl v on-line podobě a byl založen na dvou otevřených a osmnácti uzavřených otázkách vycházejících z výsledků průzkumu prvního. Druhého průzkumu se zúčastnilo celkem 1.622 osob věnujících se profesionálně poskytování předškolní péče o děti, napříč všemi autonomními oblastmi, na rozdíl od průzkumu prvního, který pokládal otázku jedinou, a 20,9 % respondentů tvořili rodiče dětí ve věku do 6 let.

Výsledky výzkumu z roku 2009 zaujaly především tím, jak málo se lišily od těch získaných před dvěma lety, což vypovídá o velice malém pokroku, který byl v tomto období v oblasti předškolní péče dosažen.

I nadále jsou za nejproblematictější skutečnosti považovány vysoký počet dětí připadající na jednu třídu, nízké společenské uznání role učitele a pocit, že výchova dětí do 6 let věku plní stále méně funkci vzdělávací a stává se naopak pouze prostředkem k zajištění volného času pro rodiče.

⁷⁷ SÁNCHEZ MULITERNO, J. *El Estado de la Educación Infantil en España*. Dostupný z WWW: <http://www.educacion.gob.es/revista-cee/pdf/n12-sanchez-muliterno.pdf>

Ačkoli je počet dětí připadajících na jednoho učitele v jedné třídě v jednotlivých autonomních oblastech různý, 74 % dotázaných jej považuje za příliš vysoký na to, aby mohlo být jednotlivým dětem poskytnuto odpovídající, individualizované a kvalitní vzdělání.

Za další problém považují respondenti malou návaznost mezi první a druhým stupněm předškolní péče (tak to vidí 71 % dotázaných) a mezi institucionální předškolní péčí a na ní navazujícím základním vzděláním (63 %).

Jako poslední, ale o to důležitější údaj získaný z tohoto výzkumu uvedu, že 78 % dotázaných považuje podporu předškolního vzdělávání ze strany státu za nedostatečnou a dle většiny je právě toto důvodem všech výše zmiňovaných problémů i nedostatečné předběžné i průběžné přípravy osob na výkon tohoto povolání. Ministerstvo školství by dle názoru většiny dotázaných mělo učinit osvětu v otázce nezastupitelnosti předškolního vzdělávání pro správný vývoj dítěte a zdůraznit důležitost spolupráce rodičů s institucemi zajišťujícími toto vzdělání.

5.3.1.1 Jednotlivé druhy předškolní institucionální péče o děti

Předškolní institucionální péče o děti je ve Španělsku poskytována ve třech základních typech zařízení, a to v *Casas de niños*, *Guarderías* a *Escuelas infantiles*. Do kterého typu zařízení umístí rodiče své děti, závisí pouze na jejich uvážení.

*Casas de niños*⁷⁸ jsou veřejná zařízení předškolní péče o děti ve věku od jednoho roku do nejčastěji tří let, dle normativy příslušné autonomní oblasti. Jejich charakteristickým rysem je omezená provozní doba a vysoký stupeň zapojení rodičů. Umístit děti do těchto zařízení mohou rodiče pouze v dopoledních hodinách, jejichž konkrétní časové vymezení se opět liší v jednotlivých autonomních oblastech. V Madridu jsou *Casas de niños* otevřeny po 30 hodin týdně, 3 hodiny v dopoledních a 3 hodiny v odpoledních hodinách. Odpolední část výuky již probíhá za spolupráce s rodiči či prarodiči dětí, jež do příslušného zařízení docházejí, a spolu s tamními zaměstnanci se podílejí na odpoledním programu pro děti, který představují aktivity jako čtení, výlety po okolí a další.

⁷⁸ Consejería de Educación, Juventud y Deporte, Comunidad de Madrid. dostupný z WWW: http://www.madrid.org/dat_capital/upe/supe_infantil_casas.htm

Počet dětí připadajících na jednu třídu v *Casas de niños* je taktéž určen jednotlivými autonomními oblastmi. V Madridu, jenž nám pro tuto kapitolu slouží jako příklad, se jedná o 12 dětí ve věku jednoho roku a 16 ve věku dvou a tří let. Obecně nesmí počet dětí v jedné třídě ani na zbytku území Španělska přesáhnout číslo 20. Závěrem jako příklad uvedu výši měsíčního poplatku za umístění potomka do *Casas de niños* po 4 hodiny denně, jež činí, pro autonomní oblast Madrid dle příslušného právního předpisu částku 60 eur⁷⁹. V *Casas de niños* není dětem zajišťováno stravování.

Guardería je instituce obvykle soukromého charakteru poskytující předškolní péči o děti do tří let věku. Za účelem umožnění souladu rodinného života a zaměstnání nabízí řada společností tuto službu pro potomky svých zaměstnanců přímo ve svých pobočkách. Jejím hlavní cílem je zajištění péče o děti v průběhu dne, tak, aby jejich rodiče mohli vykonávat svá zaměstnání. S tím je spojena podstatně delší provozní doba oproti výše zmiňovaným *Casas de niños*. Obvykle je zde dětem zajištěno i stravování. Charakteristickým rysem *Guarderías* oproti *Escuelas infantiles*, kterými se zabývám v následujícím odstavci, je charakter nabízené péče o děti. Hlavním smyslem *Guarderías*, jak již jsem zmínila výše, je pouhé zabavení dětí v průběhu pracovního dne, a to především prostřednictvím her a jiných nenáročných aktivit bez zaměření na vzdělávání žáků. Zároveň zde není stanoven žádný maximální počet dětí připadajících na jednu třídu ani povinné rozdělení dětí do skupin dle jejich věku.

Escuelas Infantiles⁸⁰ zajišťují předškolní péči o děti do 6 let věku zaměřenou především na jejich vzdělávání, které má za cíl co nejvíce rozšířit rozvoj intelektuálních schopností jejich žáků, a to vše v úzké spolupráci s rodinami. Existují jak veřejného, tak soukromého charakteru. Jejich provozní dobu, organizaci školního roku, maximální počet žáků, stejně tak jako jejich rozdělení do skupin dle věku či podmínky pro jejich přijetí nebo výši poplatků za využívání těchto zařízení upravují příslušné právní předpisy jednotlivých autonomních oblastí. Každé středisko poté vypracovává vlastní učební osnovy, ve kterých upravuje organizaci a základní zásady výuky.

Do jednotlivých tříd se děti rozdělují dle jejich věku a příslušné předpisy autonomních oblastí stanoví jejich nejvyšší možný počet. Například v Madridu existuje

⁷⁹ Acuerdo, de 14 de junio de 2012, del Consejo de Gobierno, *por el que se fija la cuantía de los precios públicos de los servicios de las escuelas infantiles y casas de niños de la Consejería de Educación y Empleo para el curso escolar 2012-2013*. [online]. Acuerdo segundo. Dostupný z WWW: http://www.bocm.es/boletin/CM_Orden_BOCM/2012/06/27/BOCM-20120627-8.PDF

⁸⁰ Consejería de Educación, Juventud y Deporte, Comunidad de Madrid dostupný z WWW: http://www.madrid.org/dat_capital/upe/supe_infantil_casas.htm

pro děti do jednoho roku 8 míst, pro děti od 1 do 2 let 12 míst a pro nejstarší děti mezi 4 a 6 lety je to 25 míst. Až dvě z těchto míst jsou určena pro děti se speciálními studijními potřebami, za účelem umožnění jejich lepšího společenského začlenění.

Escuelas infantiles poskytují své služby po 11 měsících v roce, od září do července s výjimkou vánočních a velikonočních prázdnin. Mají otevřeno denně od 9:00 do 16:30, výjimečně od 7:30 do 17:00. Nezbytnost využití této prodloužené provozní doby však musí být písemně doložena buď rodiči, nebo pedagogy.

Výše poplatku za využívání služeb těchto institucí pro školní rok 2012-2013 je v autonomní oblasti Madrid závislá na výši příjmů dotčené rodiny dosažených v kalendářním roce 2011, a také na věku dítěte umístěného do tohoto zařízení. Měsíční školné pro děti ve věku do tří let (tedy v prvním stupni předškolní péče), které pobývají v *Escuelas infantiles* po dobu 6 hodin denně činí například pro rodiny s příjmem nepřesahujícím 5.485 eur za rok 80 eur a pro rodiny s ročním příjmem přesahujícím 25.000 eur se již jedná o 260 eur. Je-li pečováno o děti mladší 1 roku k výsledné částce připočítáváme ještě 60 eur.⁸¹ Poplatek se následně zvyšuje i při využívání těchto zařízení mimo základní provozní dobu. Navštěvování *Escuelas infantiles* pro děti ve věku 3 až 6 let je bezplatné.

Dalším zařízením poskytujícím péči o děti jsou tzv. **Ludotecas**. Tento pojem pochází z latinských slov *ludus*, které můžeme přeložit jako hra či hračka, a *théke* tedy krabice. Jedná se o zařízení jak soukromé, tak veřejné povahy určené pro děti obvykle od 3 až 4 let věku do až 15 let dle rozhodnutí vedení konkrétního zařízení. *Ludotecas* slouží k zajištění vhodného a bezpečného místa, ve kterém se děti mohou mimo školní dobu věnovat hrám a jiným volnočasovým aktivitám pod odborným dohledem. Pomáhají překonat stále klesající počet vhodných a bezpečných míst ke hraní mimo domov a s tím spojený malý počet dětí, které se mohou takto setkávat, klesající počet dětí žijících v jedné rodině i omezené finanční a jiné prostředky domácností k zajištění takového zázemí pro dětské hry.

Poslední a čím dál tím více se rozvíjející prostředek péče o děti do tří let věku zajišťují takzvané **Madres de Día**, což můžeme přeložit jako denní matky. Jedná se o ženy, jež ve své vlastní domácnosti pečují o malou skupinku dětí do tří let věku,

⁸¹ Acuerdo, de 14 de junio de 2012, del Consejo de Gobierno, por el que se fija la cuantía de los precios públicos de los servicios de las escuelas infantiles y casas de niños de la Consejería de Educación y Empleo para el curso escolar 2012-2013. [online]. Acuerdo segundo. Dostupný z WWW: http://www.bocm.es/boletin/CM_Orden_BOCM/2012/06/27/BOCM-20120627-8.PDF

jejichž počet činí nejvýše 3 až 4, případně se věnují této činnosti ve větších vhodných prostorách ve spojení s jednou či dvěma dalšími denními matkami a počet dětí, které mají v tomto případě na starost je trochu vyšší, nesmí ale přesáhnou poměr 4 až 5 dětí na jenu pečovatelku.

Této činnosti se obvykle věnují ženy, které již mají s výchovou dětí v tomto věku vlastní zkušenosti, nebo mají příslušné odborné pedagogické vzdělání.

Hlavní výhodou této služby je podstatně nižší počet dětí připadajících na jednu dospělou osobu ve srovnání s výše zmiňovanými *Escuelas infantiles* či *Guarderías*, a s tím spojená vyšší péče a pozornost, jež může být každému dítěti věnována. Koncept *Madres de Día* vychází z poznatků, že základní potřebou dítěte v prvních letech jeho života je láska a péče matky, která je nezbytným základem pro jeho pozdější zdravý vývoj. Tuto intenzivní lásku a péči mohou *Madres de Día* zajistit lépe nežli pečovatelky v *Guarderías* či *Escuelas infantiles*.

Madres de Día poskytují péči o děti obvykle 8 hodin denně, a to zpravidla v čase mezi 8:30 a 16:30, konkrétní doba je však vždy na domluvě s rodiči. Měsíční cena za využívání těchto služeb se pohybuje mezi 350 a 500 eury.

5.3.2 Program na podporu rodin ve výjimečných situacích^{82 83}

Vytvoření programů na podporu rodin ve výjimečných situacích patří do působnosti jednotlivých obcí, obecně však, dle informací, jež nám poskytuje příslušné španělské ministerstvo⁸⁴, můžeme hovořit o několika oblastech zájmu společných pro jednotlivá území. Jedná se o výchovu a péči o děti z neúplných nebo znevýhodněných rodin, které se nacházejí v krizových situacích. Pomoc přináší také rodinná mediace a služba spočívající v zajištění takzvaných míst styku (*puntos de encuentro*), tedy míst neutrálních, vhodných k setkávání rodiče s potomkem, který mu nebyl svěřen do péče, za podmínek stanovených soudním rozhodnutím, existují-li mezi rodiči spory znemožňující shodu ohledně podmínek jejich styku s dětmi.

⁸² Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad Dostupný z: <http://www.msssi.gob.es/ssi/familiasInfancia/ayudas/programaApoyoSituacionesEspeciales/orientacionMediacionFamiliar.htm>

⁸³ MADRUGA TORREMOCHA, I. La política familiar y los nuevos riesgos y necesidades sociales. In PÉREZ DÍAS, V. *Modernidad, Crisis y Globalización: Problemas de Política y Cultura*. CAJAMAR Caja Rural, Sociedad Cooperativa de Crédito, 2008. Artículo núm. 14. 310-313. ISBN 978-84-95531-41-4

⁸⁴ Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (Ministrestvo zdravotnictví, sociálních věcí a rovnosti)

Obecně mají programy rodinné výchovy za hlavní cíl pomoc rodinám překonat nepříznivé sociální situace, a to především zajištěním účasti na rekvalifikačních kurzech pro některého z jejich členů, návštěvami odpovědné osoby přímo v konkrétní domácnosti za účelem zprostředkování informací o tom, jak správně pečovat o děti a vést je k samostatnosti, o tom, jak má vypadat vhodná výživa či obecně péče o domácnost a tak dále.

Rodinná mediace je v tomto případě určena pro manželské dvojice, jež se rozhodly žít odloučeně. Má sloužit ke zprostředkování dohody především ohledně úpravy budoucích vzájemných majetkových poměrů a výkonu práv a plnění povinností ke společným potomkům.

Jak jsem však zmínila výše, konkrétní podoba plánu na podporu rodin ve výjimečných situacích se v jednotlivých správních územích Španělska liší, a tak budu následující řádky, jako příklad, věnovat Plánu pro rodiny, děti a mládež vydanému ve městě Madrid pro období 2010 až 2013⁸⁵, konkrétně kapitole s názvem Podpora rodin, dětí a mládeže se zvláštními potřebami. Tento Plán se zabývá specializovanou péčí a prostředky určenými pro rodiny, děti a mládež procházející nepříznivými sociálními situacemi s cílem předejít případnému sociálnímu vyloučení, které by tyto situace mohly vyvolat.

Prvním zde formulovaným obecným cílem je rozšíření pravomoci obecních orgánů k zajištění ochrany ohrožených dětí. S tímto záměrem také souvisí potřeba zdůraznění významu včasného oznámení zanedbání péče o dítě občany, jež má podpořit mimo jiné program zaměřený na zvýšení citlivosti společnosti k možným stopám domácího násilí na dětech a přispět tak k jeho prevenci. Mezi další body prvního cíle patří mimo jiné podpora rozvoje zařízení specializovaných na poskytování péče o ohrožené děti.

Druhým obecným cílem sledovaným tímto dokumentem je podpora programů zaměřených na zmírnění a snížení rizik dopadu nepříznivých okolností stavících děti a mládež do společensky znevýhodněného postavení. Příkladem je program podpory začlenění dětí se zvláštními potřebami v oblasti vzdělávání.

⁸⁵ Ayuntamiento de Madrid. *Plan de Familia, Infancia y Adolescencia de la Ciudad de Madrid 2010-2013* [online]. Madrid, mayo de 2010. Dostupný z WWW: <http://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/InfanciaFamiliaVoluntariado/InfanciayFamilia/Destacam os/Plan%20de%20Familia%20e%20Infancia/Plan%20Familia%20Infancia%20y%20Adolescencia%202010%202013.pdf>

Třetím obecným cílem je ochrana rodin v konfliktních situacích hrozících jejich rozpadem či ochrana po ukončení společného soužití jejich členů, a to vždy s přihlédnutím k zájmům nezletilých dětí. Tohoto cíle má být dosaženo mimo jiné rozšířením počtu a zlepšením kvality služeb poskytovaných Středisky pro podporu rodin (*Centros de Apoyo a las Familias*), stejně tak jako rozšířením okruhu sporných oblastí řešitelných prostřednictvím rodinné mediace.

Posledním cílem zmiňovaného dokumentu je zvýšení pozornosti věnované silně konfliktním rodinným situacím, které mohou vyústit v domácí násilí i násilí ve společnosti jako takové. Tohoto cíle má být dosaženo především důrazem na správné dodržování soudně určených podmínek styku rodičů s dětmi, a případně realizací přímých zásahů v rodinách, ve kterých existuje nebezpečí, anebo známky již probíhajícího domácího násilí. S tím souvisí záměr centralizovat Program proti domácímu násilí (*Programa de Atención Especializada a la Violencia en el Ámbito Familiar*) vytvořený Středisky pro podporu rodin nejen na odstranění a zmírnění domácího násilí a jeho následků, ale především na jeho předcházení, a to například zvýšením četnosti využívání rodinné mediace ve Střediscích pro podporu rodin v počátečních stádiích konfliktu. Posledním prostředkem k dosažení sledovaného cíle je zaměření pozornosti na mládež dopouštějící se násilného a xenofobního jednání mimo jiné prostřednictvím posílení Programu rané prevence násilného jednání (*Programa de Prevención Temprana en Situaciones de Violencia*) vydávaného Středisky pro děti a mládež (*Centros de Adolescentes y Jóvenes*)⁸⁶.

Závěr

V této části své diplomové práce se pokusím charakterizovat jednotlivé závěry, ke kterým jsem při jejím zpracování došla, a to především na základě studia jednotlivých informačních zdrojů, ze kterých jsem při své práci vycházela, jak v podobě knižních publikací, tak odborných článků, případně dat poskytnutých především španělským statistickým úřadem.

⁸⁶ Ayuntamiento de Madrid. *Plan de Familia, Infancia y Adolescencia de la Ciudad de Madrid 2010-2013* [online]. Madrid, mayo de 2010. Pp. 77-86. Dostupný z WWW: <http://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/InfanciaFamiliayVoluntariado/InfanciayFamilia/Destacam os/Plan%20de%20Familia%20e%20Infancia/Plan%20Familia%20Infancia%20y%20Adolescencia%202010%202013.pdf>

I přes výrazné pokroky, kterých v posledních několika dekádách Španělsko dosáhlo v oblasti rodinného práva i rodinné politiky, je zde stále patrný vliv historicky hluboce zakořeněného odmítavého přístupu k této problematice, který se stal typickým pro období po pádu Frankova režimu v roce 1975.

A tak dnešní podobu španělské rodinné politiky můžeme charakterizovat jako nedostačující a stále neschopnou správně reagovat na změny v podobě rodin, které s sebou současné demografické trendy přinášejí, jako je vzrůstající počet neúplných rodin, rozvodů, větší zapojení žen na trhu práce, stárnutí populace a další.

Pozornost, kterou Španělsko věnuje rodinné politice, je, ve srovnání s ostatními státy, které byly členy Evropské unie před jejím velkým rozšířením v roce 2004, výrazně nižší. Jako ukazatel nám může posloužit poměr hrubého domácího produktu (HDP) a částky, jež je ročně vynaložena na oblast sociálního zabezpečení (viz *tabulka 1 a graf 8*). Španělsko se stále pohybuje mezi zeměmi, kde je tento poměr nejmenší. V roce 2009 činil 24,5 % a nižší čísla vykazuje jen Lucembursko, nejvyšší naopak Dánsko, konkrétně 32,5 % a průměr pro tradičních 15 členských států pro toto období činí 29,1 %.

Na podporu rodiny byla ve Španělsku v tomto roce sice vynaložena nejvyšší částka v historii, odpovídající 1,5 % HDP, stále se však pohybujeme hluboce pod evropským průměrem, který pro toto období činil 2,3 %. V tomto ohledu o nižší částce, než kterou na tuto oblast vynaložilo Španělsko, můžeme hovořit jen v souvislosti s Itálií, Holandskem, Polskem, Maltou, a Českou republikou (1,4 % HDP). Největší objem financí do podpory rodiny vložilo opět Dánsko s 4,2 % HDP (viz *tabulka 2 a graf 9*).

Ve srovnání s ostatními oblastmi sociálního zabezpečení bylo menší množství finančních prostředků věnováno jen na podporu při sociálním vyloučení a na příspěvky na bydlení. Největší částka (7,7 % HDP) je naopak tradičně investována do pomoci ve stáří.⁸⁷

Dalším problémem, se kterým se Španělsko stále potýká, i přes všechna legislativní opatření přijatá pro lepší sladění rodinného a pracovního života, je nedostatečné zapojení žen na trhu práce.

⁸⁷ Ministerio de Empleo y Seguridad Social[online] [cit. 22.11.2012]. Dostupný z WWW : http://www.seg-social.es/Internet_1/Estadistica/Est/Otra_Informaci_n_sobre_Protecci_n_Social/Comparaciones_Internacionales_de_Seguridad_Social/Gasto_en_protecci_n_social_en_porcentaje_del_Producto_Interior_Bruto_por_funciones/index.htm

V roce 2011 bylo dle údajů, které nám poskytl statistický úřad Evropské unie (Eurostat), zaměstnáno 55,5 % žen ekonomiky aktivního věku, oproti roku 2007 můžeme zaznamenat mírný pokles z 58 %, kterých bylo dosaženo v tomto období.

V roce 2011 však evropský průměr činil 62,3 %, a tak i v tomto ohledu zaujímá Španělsko jednu z posledních příček ve srovnání s ostatními státy Evropské unie. S největším podílem zaměstnaných žen se setkáváme ve Švédsku, kde se jedná o 77,2 %. Nižší čísla nežli Španělsko vykazují jen Maďarsko, Itálie, Řecko a Malta.⁸⁸

Posledním problémem, na který by se španělští političtí činitelé měli zaměřit, je stále klesající porodnost, jež se však neslučuje s představami obyvatelstva o tom, kolik potomků by si přáli v životě mít, neboť z průzkumu uskutečněného španělským statistickým úřadem vyplývá, že průměrný počet dětí, jež by si žena přála porodit je 2,4. Ve skutečnosti však na jednu ženu v reprodukčním období připadá jen přibližně 1,4 dítěte.

V samotném závěru ještě věnuji pozornost poznatkům, ke kterým jsem dospěla v průběhu své práce s jednotlivými informačními zdroji. Valná většina materiálů, které jsem využívala, bylo ve španělském jazyce, neboť ucelenější informace o španělském rodinném právu a rodinné politice bychom v českém jazyce hledali jen velice ztěžka.

Základ pro mou práci tvořily knižní publikace a jednotlivé právní předpisy. Za velice užitečné však musím označit také odborné články, které jsou díky digitalizované podobě řady odborných periodik (např. *Reis – Revista Española de Investigaciones Sociológicas*) velmi dobře dostupné s využitím internetu. Stejně tak je tomu v případě právních předpisů, neboť všechny jsou publikovány v elektronické podobě oficiální Sbírky zákonů (BOE – *Boletín Oficial del Estado*). Za neopomenutelné zdroje informací nezbytných pro vytvoření této diplomové práce však musím označit také internetové stránky španělského Ministerstva sociálních věcí a španělského statistického úřadu, který zpřístupňuje velice širokou komplexní škálu cenných statistických údajů.

⁸⁸ La tasa de empleo femenino baja dos puntos y medio en el 2011. *Europa Press*. Julio 2012 [online] [cit. 22.11.2012] <http://www.europapress.es/economia/laboral-00346/noticia-economia-laboral-tasa-empleo-femenino-baja-dos-puntos-medio-2011-20120719113423.html>

Použitá literatura

Knižní zdroje:

ADELANTADO, José. *Cambios en el Estado del bienestar: políticas sociales y desigualdades en España*. Vyd. 1. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions, 2000, 534 p. Právo a společnost. ISBN 84-490-2072-7

CABRÉ, A., DOMINGO, A.: *Demografía y crecimiento de la población española durante el siglo XX*. Barcelona: Centro de estudios demográficos, 2002

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006c1998, 398 s. Právo a společnost. ISBN 80-723-9192-5

IGLESIAS, J.: *Informe sociológico sobre la situación social en España*. Ed. 1. Madrid: Fundación Foessa, 1994

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Vyd. 1. Praha: Codex, 1997, 327 p. ISBN 80-859-6333-7

LANDWERLIN, Julio Iglesias de Ussel; Gerardo Meil. *La política familiar en España*. 1a. ed. Barcelona: Ariel, 2001, 534 p. Právo a společnost. ISBN 84-344-1699-9

MADRUGA TORREMOCHA, Isabel. *Monoparentalidad y política familiar: dilemas en torno a la madre cuidadora/madre trabajadora*. 1. ed. Madrid: Siglo XXI, 2006, xxii, 316 p. Právo a společnost. ISBN 84-747-6402-5

MORENO, Luis a Salvador GINER. *Sociología en España*. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Estudios Sociales Avanzados, 1990, 400 p. ISBN 84-000-7041-0.

PARELLA RUBIO, Sònia a Salvador GINER. *Mujer, inmigrante y trabajadora: la triple discriminación*. 1. ed. Rubí, Barcelona: Anthropos Editorial, 2003, 413 p. Právo a společnost. ISBN 84-765-8669-8

PASTOR, Juan Ignacio Martínez. *Nupcialidad y cambio social en España*. 1a. ed. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 2009, xxii, 316 p. Právo a společnost. ISBN 84-747-6473-4

REHER, David S. a Salvador GINER. *La familia en España, pasado y presente*. Madrid: Alianza, 1996, 400 p. ISBN 84-206-2864-6.

Odborné články:

DE USSEL, J. I., ¿Qué pasa con la familia en España?. *Cuadernos de pensamiento político*. N° 7

[http://www.fundacionfaes.org/record_file/filename/387/00060-03 -
_que_pasa_con_la_familia_en_espa_a.pdf](http://www.fundacionfaes.org/record_file/filename/387/00060-03_-_que_pasa_con_la_familia_en_espa_a.pdf) ISSN 1698-8441

DEL BARRIO, Á. La corta vida del cheque-bebé. *El Mundo*,
<http://www.elmundo.es/elmundo/2010/05/12/espana/1273650734.html>

Demografía en España: La imperante necesidad de inmigración,
<http://www.periodismoindependiente.es/economia/demografia-e-inmigracion-espana/>

LANDWERIN MEIL, G. Presente y futuro de la política familiar en España. *Reis*.
1995, pp. 68-71.
http://www.reis.cis.es/REIS/PDF/REIS_070_07.pdf

MADRUGA TORREMOCHA, I. La política familiar y los nuevos riesgos y
necesidades sociales. In PÉREZ DÍAS, V. *Modernidad, Crisis y Globalización:
Problemas de Política y Cultura*. CAJAMAR Caja Rural, Sociedad Cooperativa de
Crédito, 2008. Artículo núm. 14. 310-313. ISBN 978-84-95531-41-4

NAVAS, P., Familia sin futuro es sociedad sin futuro, *Temas & Noticias*. Madrid :
Zenit, 2010
<http://www.temas.cl/?p=13821>

ORTEGA GASPAR, M. *El cuidado de los hijos y el género*. Universidad de Malaga:
Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

PÉREZ ARROYO, Andrés. Nupcialidad. In *Tendencias demográficas durante el siglo
XX en España*. Universidad de Sevilla. Instituto Nacional de Estadística.
http://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INEPublicacion_C&cid=1259924959283&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalleGratuitas

ROMERO, Á. El desempleo en España. *El País*,
http://economia.elpais.com/economia/2011/04/29/actualidad/1304062375_850215.html

ROMERO RODENAS, M. J., *La excedencia por cuidado de hijos y familiares*,
<http://noticias.juridicas.com/articulos/40-Derecho%20Laboral/200304-485517231033911.html>

SÁNCHEZ MULITERNO, J. *El Estado de la Educación Infantil en España*,
<http://www.educacion.gob.es/revista-cee/pdf/n12-sanchez-muliterno.pdf>

VALIENTE FERNÁNDEZ, C. Olvidando el pasado: la política familiar en España.
Gestión y análisis de políticas pública,
http://e-archivo.uc3m.es/bitstream/10016/5416/1/olvidando_valiente_GAPP_1996.pdf
ISSN 1134-6036

Materiály vybraných institucí:

AYUNTAMIENTO DE MADRID. *Plan de Familia, Infancia y Adolescencia de la
Ciudad de Madrid 2010-2013* [online]. Madrid, mayo de 2010.

FEDERACIÓN ESPAÑOLA DE FAMILIAS NUMEROSAS. *Guía de ventajas 2012*

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí* [online]. První vydání. Praha 2: 2008

Právní předpisy:

Acuerdo, de 14 de junio de 2012, del Consejo de Gobierno, *por el que se fija la cuantía de los precios públicos de los servicios de las escuelas infantiles y casas de niños de la Consejería de Educación y Empleo para el curso escolar 2012-2013*

Ayuntamiento de Madrid, Ordenanzas fiscales y precios públicos ANM 2001/108, de 28 de marzo, *impuesto sobre bienes inmuebles*

Decreto Legislativo 1/2009, de 21 de abril, *por el que se aprueba el texto refundido de las Disposiciones Generales Vigentes Dictadas por la Comunidad Autónoma de Canarias en Materia de Tributos Sedidos*

La Constitución Española de 1978

Ley 30/1981, de 7 de julio, *por la que se modifica la regulación del matrimonio en el Código Civil y se determina el procedimiento a seguir en las causas de nulidad, separación y divorcio*

Ley orgánica 9/1985, de 5 de julio, *de reforma del artículo 417bis del Código Penal*

Ley orgánica 1/1996, de 15 de enero, *de Protección Jurídica del Menor*

Ley 10/1998, de 15 de junio, *de uniones estables de pareja*

Ley 39/1999, de 5 de noviembre, *para promover la conciliación de la vida familiar y laboral de las personas trabajadoras*

Ley 40/2003, de 18 de noviembre, *de Protección a las Familias Numerosas*

Ley 41/2003, de 11 de noviembre, *de protección patrimonial de las personas con discapacidad y de modificación del Código Civil, de la Ley de Enjuiciamiento Civil y de la Normativa Tributaria con esta finalidad*

Ley 15/2005, de 8 de julio, *por la que se modifican el Código Civil y la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de separación y divorcio*

Ley 35/2006, de 28 de noviembre, *del Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y de modificación parcial de las leyes de los Impuestos sobre Sociedades, sobre la Renta de no Residentes y sobre el Patrimonio*

Ley orgánica 2/2006, de 3 de mayo, *de educación*

Ley orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres

Ley 35/2007, de 15 de noviembre, por la que se establece la deducción por nacimiento o adopción en el Impuesto sobre la Renta de las Personas Físicas y la prestación económica de pago único de la Seguridad Social por nacimiento o adopción

Ley 39/2010, de 22 de diciembre, de presupuestos generales del estado para el año 2011

Ley 205/2010, de 29 de julio, del libro segundo del Código civil de Cataluña, relativo a la persona y la familia

Ley 205/2010, de 1 de julio, por la que se modifica el Código Civil en materia de derecho a contraer matrimonio

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Real Decreto de 24 de julio de 1889 por el que se publica el Código Civil

Real Decreto Legislativo 1/1993, de 24 de septiembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Impuesto sobre Transmisiones Patrimoniales

Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de la Seguridad Social

Real Decreto Legislativo 1/1995, de 24 de marzo, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley del Estatuto de los Trabajadores

Real Decreto 1888/2011, de 30 de diciembre, por el que se fija el salario mínimo interprofesional para 2012

Všeobecná deklaráce lidských práv

Seznam příloh

Graf 1 – Vývoj plodnosti

Graf 2 – Vývoj porodnosti

Graf 3 – Poměr dětí narozených mimo manželství

Graf 4 – Vývoj počtu uzavřených manželství

Graf 5 – Průměrný věk mužů při vstupu do manželství

Graf 6 – Průměrný věk žen při vstupu do manželství

Graf 7 – Vývoj úmrtnosti

Graf 8 – Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na oblast sociálního zabezpečení ve Španělsku

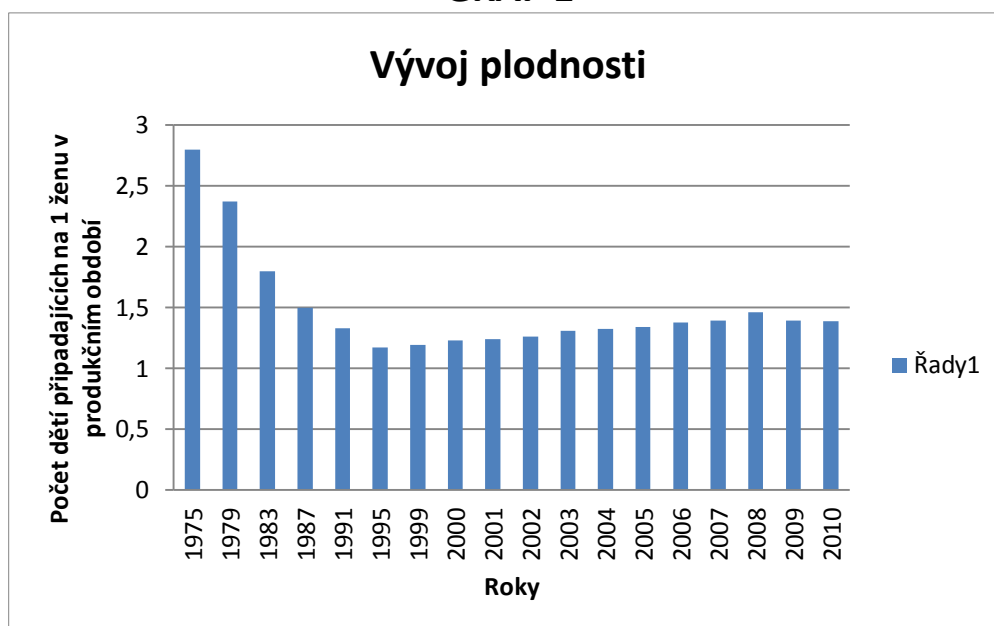
Graf 9 – Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na podporu rodin ve Španělsku

Tabulka 1 – Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na oblast sociálního zabezpečení

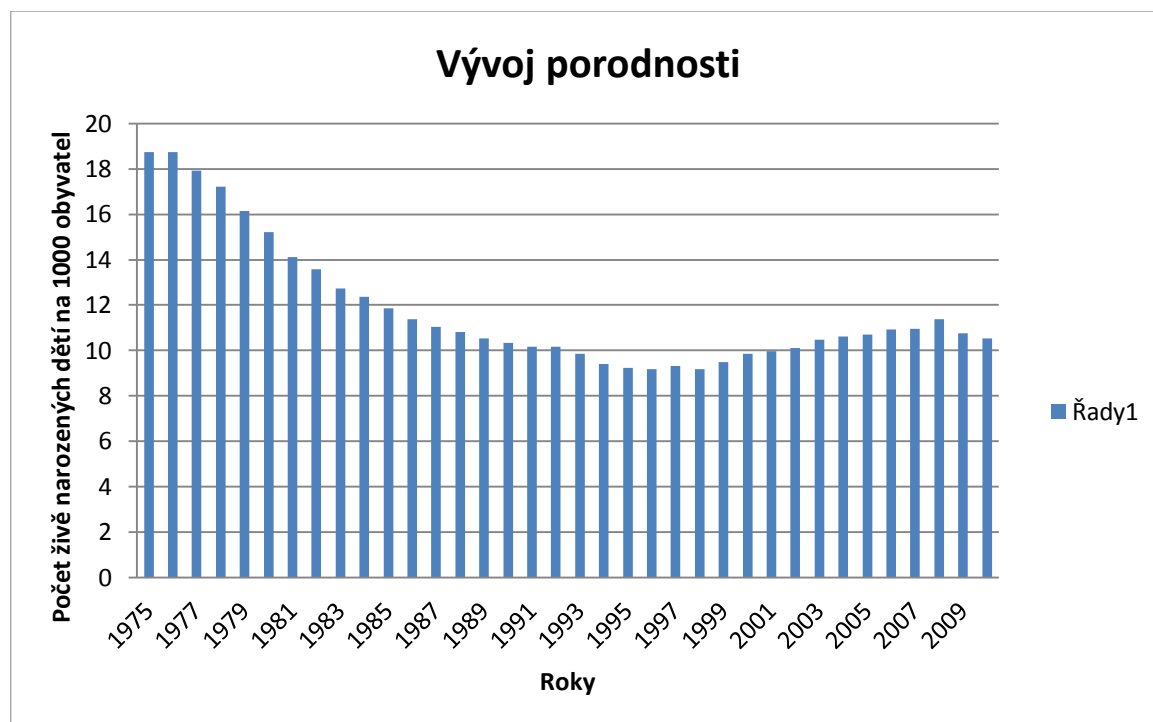
Tabulka 2 – Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na podporu rodin

Přílohy

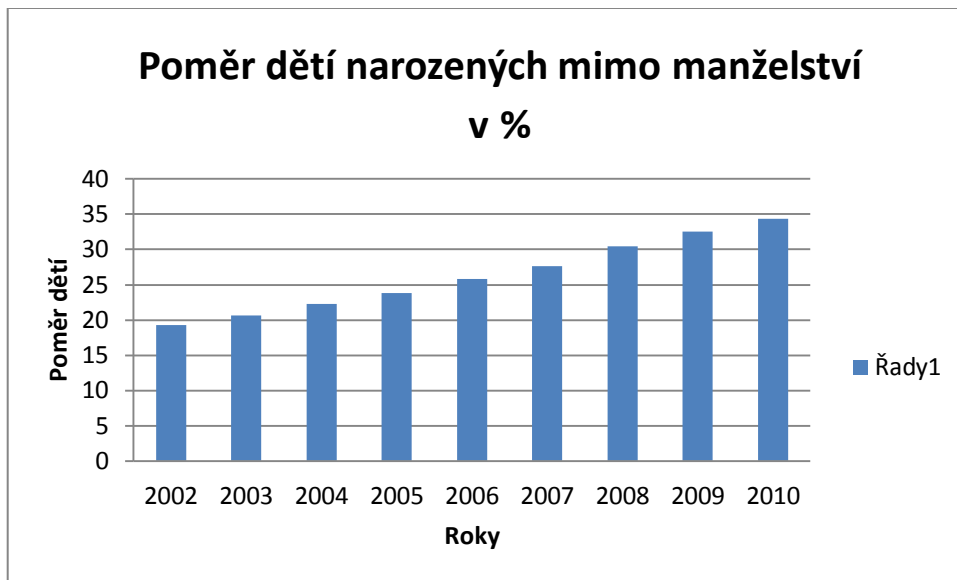
GRAF 1

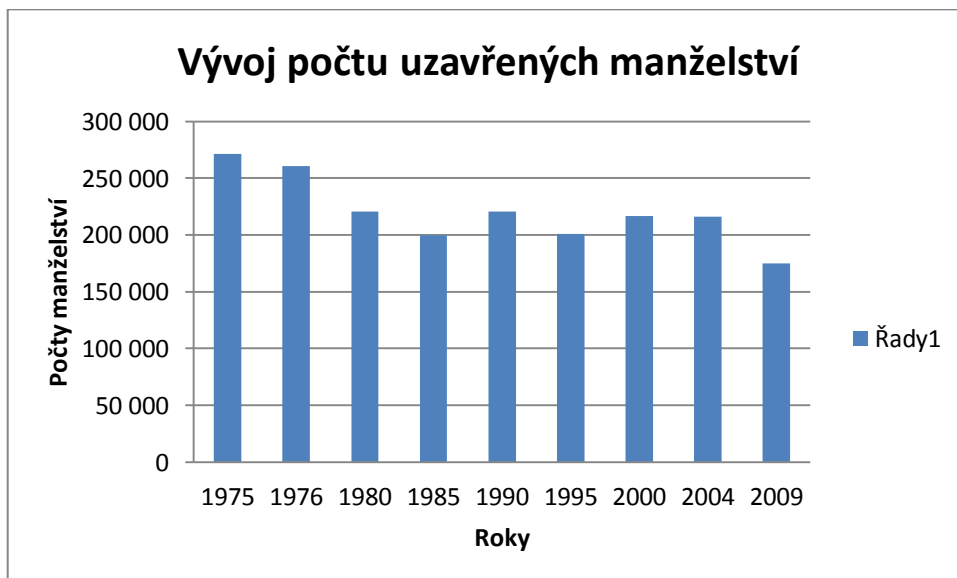
GRAF 2

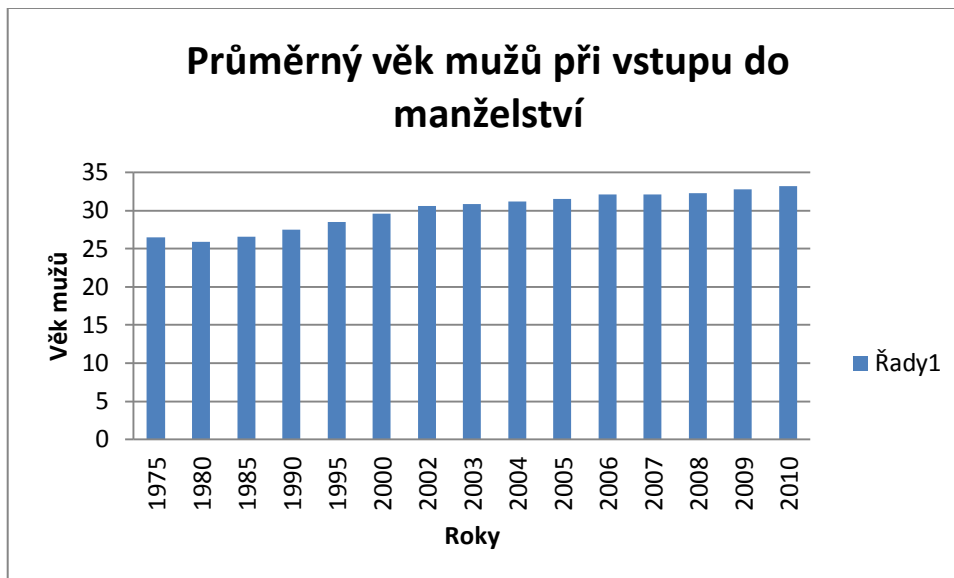
GRAF 3

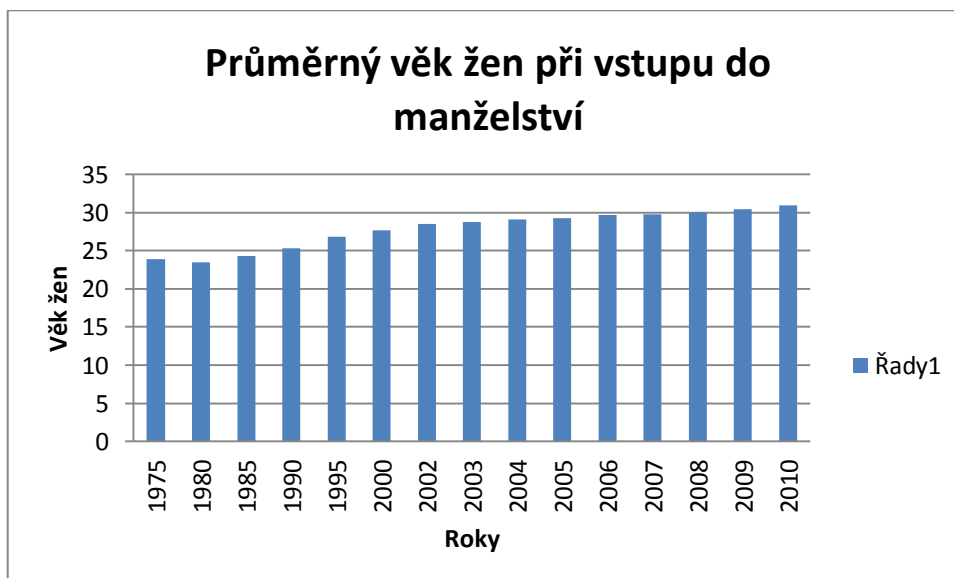
GRAF 4

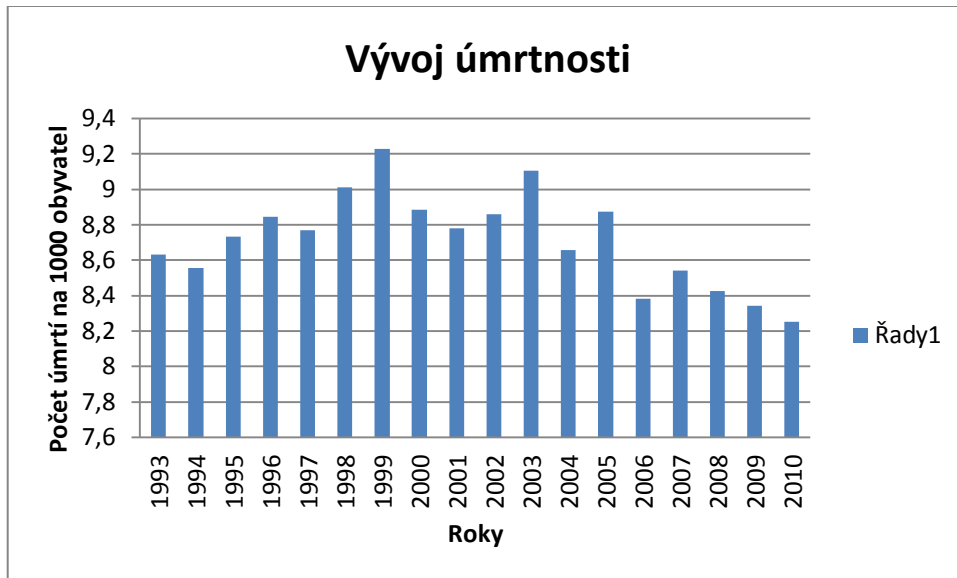
GRAF 5

GRAF 6

GRAF 7

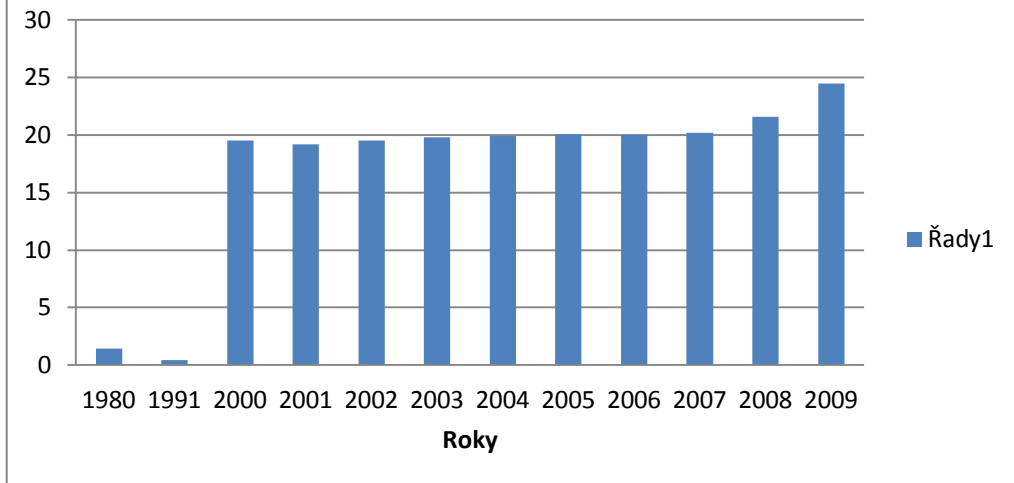

TABULKA 1
Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na oblast
sociálního zabezpečení

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	%
BELGIE	24,2	24,7	25,4	26,1	26,1	26,1	25,7	25,4	26,5	28,9	
DÁNSKO	28,1	28,4	28,8	30	29,8	29,4	28,5	28	28,8	32,5	
FINSKO	24,3	24,2	24,9	25,7	25,8	25,9	25,6	24,6	25,4	29,4	
FRANCIE	27,7	27,8	28,6	29,2	29,5	29,6	29,4	29,2	29,5	31,6	
HOLANDSKO	24,7	24,8	25,8	26,5	26,4	26	27	26,7	26,9	29,7	
IRSKO	13,1	14,1	15,9	16,5	16,7	16,7	16,9	17,5	20,8	26,4	
ITÁLIE	23,8	24	24,4	24,9	25,1	25,4	25,6	25,5	26,5	28,4	
LUCSEMBURSKO	18,8	20,5	21,2	21,7	21,9	21,3	20	19	19,9	22,7	
NĚMECKO	28,6	28,6	29,2	29,6	29	28,9	27,8	26,7	26,9	30,1	
PORTUGALSKO	18,7	19,3	21	21,7	22,3	23	23,1	22,6	23,2	25,6	
RAKOUSKO	27,4	27,7	28,1	28,5	28,2	27,8	27,4	26,9	27,5	29,9	
ŘECKO	22,7	23,6	23,4	22,7	22,9	24,2	24,1	24,2	25,4	27,3	
ŠPANĚLSKO	19,5	19,2	19,5	19,8	19,9	20,1	20	20,2	21,6	24,5	
ŠVÉDSKO	29,3	29,7	30,5	31,6	31	30,5	29,8	28,6	28,9	31,5	
VELKÁ BRITÁNIE	25,5	25,8	24,9	25,3	25,4	25,8	25,5	22,3	25,3	28,2	
EU-15	25,7	25,8	26,1	26,6	26,5	26,6	26,2	25,3	26,3	29,1	
BULHARSKO	:	:	:	:	:	14,6	13,8	13,7	15	16,7	
ČESKÁ REPUBLIKA	18,2	18,1	18,8	18,8	18	17,8	17,4	17,5	17,5	19,8	
ESTÓNSKO	13,6	12,8	12,5	12,4	12,8	12,4	12	12	14,7	19	
KYPR	14,6	14,7	16	18	17,8	18	18,2	17,8	18,2	20,6	
LITVA	15,3	14,4	13,8	13,3	12,6	12,3	12,4	11	12,5	16,6	
LOTYŠSKO	15,2	14,3	13,6	13,1	13	12,8	12,9	14	15,6	20,6	
MAĎARSKO	19,5	19,1	20	20,9	20,4	21,5	22	22,3	22,5	23	
MALTA	16,3	17,2	17,3	17,7	18,4	18,2	18,1	17,8	18,3	19,8	
POLSKO	19,1	20,5	20,7	20,7	19,7	19,2	19	17,8	18,2	19,4	
RUMUNSKO	12,7	12,5	13,3	12,8	12,5	13,2	12,4	13,2	14,1	16,9	
SLOVINSKO	23,5	23,8	23,8	23,1	22,8	22,5	22,2	20,8	20,9	23,8	
SLOVENSKO	18,8	18,4	18,5	17,8	16,6	15,9	15,7	15,4	15,5	18,3	
EU-27	:	:	:	:	:	26	25,7	24,7	25,6	28,4	

GRAF 8

**Vývoj poměru HDP a objemu financí
vynaložených na oblast sociálního
zabezpečení ve Španělsku**

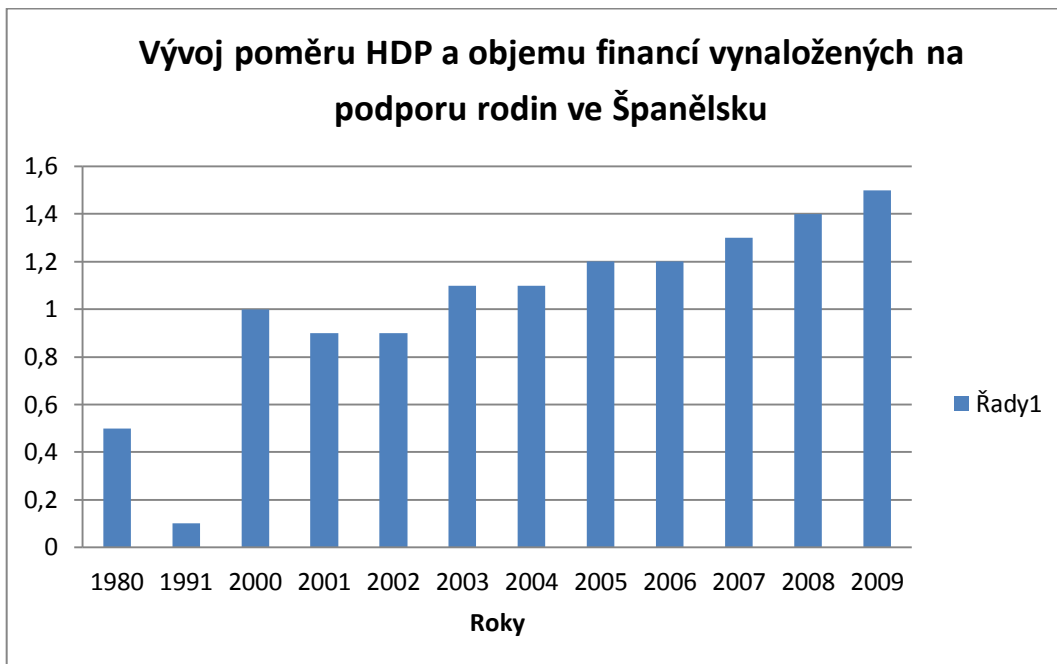

TABULKA 2

Vývoj poměru HDP a objemu financí vynaložených na podporu rodin

Země	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	%
BELGIE	2,1	2,1	2,1	2,1	2	2	2	2,1	2,1	2,2	
DÁNSKO	3,7	3,8	3,9	4	3,9	3,8	3,7	3,7	3,8	4,2	
FINSKO	3	2,9	2,9	3	3	3	3	2,9	2,9	3,3	
FRANCIE	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	
HOLANDSKO	1,1	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,5	1,6	1,2	1,3	
IRSKO	1,8	2	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	3,1	3,7	
ITÁLIE	0,9	1	1	1,1	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	
LUCEMBURSKO	3,1	3,3	3,5	3,8	3,8	3,6	3,4	3,1	3,9	4	
NĚMECKO	3,2	3,2	3,3	3,3	3,3	3,1	2,9	2,8	2,9	3,2	
PORTUGALSKO	1	1,1	1,4	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,5	
RAKOUSKO	2,9	2,9	3	3,1	3	3	2,8	2,7	2,8	3,1	
ŘECKO	1,7	1,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6	1,8	
ŠPANĚLSKO	1	0,9	0,9	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3	1,4	1,5	
ŠVÉDSKO	2,6	2,8	2,8	2,9	2,9	2,9	3	2,9	3	3,2	
VELKÁ BRITÁNIE	1,8	1,7	1,7	1,8	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,8	
EU-15	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,1	2,3	
BULHARSKO	:	:	:	:	:	1	1	1,2	1,3	2	
ČESKÁ REPUBLIKA	1,5	1,5	1,5	1,4	1,5	1,3	1,3	1,6	1,4	1,4	
ESTÓNSKO	1,6	1,5	1,4	1,2	1,6	1,5	1,5	1,4	1,8	2,3	
KYPR	0,9	1,2	1,3	2	2,1	2,1	1,9	1,9	2,1	2,2	
LITVA	1,5	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4	1,7	
LOTYŠSKO	1,3	1,2	1,1	1	1,1	1,2	1,1	1,2	1,9	2,8	
MAĎARSKO	2,6	2,5	2,5	2,7	2,5	2,5	2,8	2,8	2,9	3	
MALTA	1,5	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,1	1,1	1,2	1,3	
POLSKO	1	1	1	0,9	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	0,8	
RUMUNSKO	1,5	1,5	1,7	1,4	1,6	1,8	1,8	1,7	1,5	1,7	
SLOVINSKO	2,2	2,1	2	2	2	1,9	1,9	1,7	1,8	2,1	
SLOVENSKO	1,7	1,5	1,5	1,5	1,7	1,7	1,6	1,5	1,5	1,7	
UE-27	:	:	:	:	:	2,1	2	2	2,1	2,3	

GRAF 9

Abstract

Název: Rodinná politika ve Španělsku

Title: Family policy in Spain

Klíčová slova: rodina, legislativní nástroje, ekonomické nástroje

Key words: family, legislative instruments, economic instruments

Abstract

The main objective of this thesis titled "*Family Policy in Spain*" is a detailed description of the Spanish family policy and its various instruments, both legislative and economic, all this by means of insertion current Spanish family policy into the historical context, together with a characterization of major demographic indicators and specific institutes of the Spanish family law.

This thesis is divided into five chapters, which are then systematized into individual subchapters. The first chapter is titled *Family policy* and is divided into four chapters, whose names reveal their actual content. The chapter deals with the basic definition of this concept, its specification in the Spanish constitution and characteristics of its main aims. There are also definition of the concept of the family as the basic building unit of society and explanation of its relevance and basic functions it performs discussed in this chapter.

The second chapter is devoted to particular demographic indicators relating to family policy, namely fertility, birth-rate, mortality, life expectancy, marriage and divorce. The last part of this chapter describes the various factors affecting the demographic development in Spain.

The third chapter focuses on the historical development of family policy in Spain and is divided into two subchapters corresponding to the two characterized time periods that are separated by the year 1975 as the year in which there was a transition from the dictatorship of General Francisco Franco to democracy. The last part of the second subsection is devoted to the most important social and political factors affecting family policy in the second half of the 70's for which I consider feminist movements, family organizations and some political parties.

The fourth chapter describes three specific institutes of Spanish family law, which deserve special attention for its importance, as well as for its interestingness,

because if we tried to find similar legislation in the Czech legal order, then we would have failed. This refers to same-sex marriage, unmarried cohabitation, and the institute of so-called extended family.

The fifth and as well final chapter characterizes the various instruments of family policy, which are separated into three main groups, namely the legislative instruments, economic instruments and services for families with children in which the institutional care for preschool children, its different types and support program for families in emergency situations are described.

The subchapter bearing the title *Legislative instruments* is, besides the merit of People's Party (*Partido Popular* - PP) in the development of family policy, devoted to the two regulations, which I consider to be very important for the purposes of this work - the Law No. 39/1999 on the harmonization of work and family life and the Law No. 40/2003 on the protection of extended families.

The part bearing the title *Economic instruments* is divided into two sections called *Tax instruments* and *Financial instruments*.

While describing the fiscal instruments of family policy, I focused mainly on measures of support of extended families, which include discount on property tax, property transfer and reduction of the fee for registering a new car.

Among the financial instruments of family policy I included the institutes of maternity, paternity and parental leave, child-birth grant, maternity grant and parental allowance for child care and I elaborately described these institutes in the suitably named chapters.

In conclusion of this work I turn my attention to the deficiencies, which I see in the system of Spanish family policy. I refer to small amount of funds that is in Spain invested to the social security system and specifically to the support of families. Another drawback is the continuing low proportion of women in the labor market and the last problem to which the Spanish lawmakers should focus is declining birth rate in this country. The issues mentioned above are analyzed using the comparison of the relevant data with other countries of the European Union.